

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
Ministerie van Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties

2024

> AIVD jaarverslag

Inhoud

1	Voorwoord	05	
	Nationale dreigingen	08	
	1.1 Jihadistisch terrorisme	10	
	1.2 Islamitisch extremisme	12	
	1.3 Anti-institutioneel extremisme en -terrorisme	13	
	THEMAVERHAAL: Criminele netwerken ontwikkelden capaciteiten die vergelijkbaar zijn met die van inlichtingen- en opsporingsdiensten	15	
	1.4 Rechts-terrorisme	18	
	1.5 Rechts-extremisme	20	
	1.6 Links-extremisme	22	
	2	Internationale dreigingen	24
THEMAVERHAAL: Een agressieveler Rusland testte de vastberadenheid van het Westen		26	
2.1 Spionage en statelijke inmenging in Nederland		29	
THEMAVERHAAL: Streven naar dominantie bepaalde China's acties in 2024		31	
2.2 Cyberdreigingen		34	
THEMAVERHAAL: Escalatie in het Midden-Oosten zette ook de nationale veiligheid van Nederland onder druk		36	
2.3 Politieke inlichtingen		39	
3		Dreigingen helpen voorkomen of wegnemen	40
		THEMAVERHAAL: Meer dan ooit realiseerden bedrijven en overheden zich dat de wereld voor hen onveiliger is geworden	42
		3.1 De rol van de AIVD in het stelsel bewaken en beveiligen	45
	THEMAVERHAAL: In een tijd van toegenomen spanningen hielp de AIVD Nederland voorbereiden op crisis en conflict	47	
	3.2 Contraproliferatie	50	
	3.3 Veiligheidsonderzoeken	53	
	4	Organisatie en kerncijfers	56
		4.1 Toetsing en toezicht op het werk van de AIVD	58
		4.2 Het wettelijk kader van de AIVD	59
		4.3 Kerncijfers	60

Voorwoord

In wat voor wereld leven we? Het is een vraag die veel mensen zich hebben gesteld bij de gebeurtenissen in de wereld van de afgelopen maanden. Het is ook een vraag die opkomt bij de publicatie van dit jaarverslag, waarin de AIVD een beeld geeft van de dreigingen tegen Nederland in 2024. Dreigingen die elk op zich maar vooral door hun samenhang aanzienlijk en urgent zijn.

De AIVD ziet een wereld die steeds openlijker in conflict is. Spionage, cyberaanvallen, economische voorsprong en desinformatie zijn de wapens waarmee landen hun invloedssferen afbakenen en hun belangen najagen, zo nodig ten koste van anderen. De AIVD sprak de afgelopen jaren van ‘greyzone-conflict’, mede omdat zulke activiteiten veelal buiten het publieke zicht plaatsvinden.

In 2024 ging vooral Rusland onverholener te werk. Met meer agressie, ook tegen mensenlevens gericht. Onder meer Duitsland, Polen en Finland houden Rusland verantwoordelijk voor het vernielen van vitale voorzieningen, een poging tot moord en aanslagen met brandbommen. Het regime gebruikt sabotage die grenst aan staatsterrorisme om in Europa angst te zaaien. De AIVD en de MIVD hebben ook voorbereidingen voor sabotage in Nederland onderkend. Het regime opereert zo omdat Putin zich niet alleen in conflict beschouwt met Oekraïne, maar met het Westen als geheel, en zeker met Europa.

Hoe complex de internationale verhoudingen ondertussen zijn, blijkt onder meer in de relatie met China. Het land was in 2024 wederom tegelijk Nederlands partner en tegenstrever. Het eerste onder meer door gewaardeerde handelscontacten. Het laatste door (in 2024 aan het licht gekomen) spionage bij de Nederlandse overheid, het ondermijnen van het verdienvermogen van onze bedrijven en door de levering van aanvalsdrones aan Rusland waarmee Putin zijn oorlog tegen Oekraïne kon voortzetten.

Steeds bleken in 2024 de internationale ontwikkelingen en de binnenlandse veiligheid van Nederland met elkaar verbonden. Zo droeg de Gaza-oorlog, die in 2024 verder escaleerde, binnen Nederland bij aan polarisatie en extremistisch geweld. Ook werden beelden van die oorlog misbruikt door ISIS om de rekrutering onder aanhangers in westerse landen op te voeren, en ze te stimuleren tot het plegen van aanslagen. Aanslagen waarvan we in 2024 mogelijk in Nederland en zeker in buurlanden weer tragische voorbeelden hebben gezien.

Erik Akerboom
Directeur-generaal
Algemene Inlichtingen- en
Veiligheidsdienst

Ook uit rechts-terroristische hoek waren terroristische aanslagen voorstelbaar. En voor het eerst sinds het ontstaan van het anti-institutioneel extremisme zijn Nederlandse aanhangers daarvan vervolgd voor terroristische misdrijven. Zij hadden concrete plannen om ‘burgerarresten’ uit te voeren. Bij hun aanhouding zijn wapens gevonden.

Ook bij het onderzoek naar de criminele netwerken die de democratische rechtsorde van Nederland (kunnen) ondermijnen bleek hoezeer nationale dreigingen en internationale ontwikkelingen inmiddels verbonden zijn. De AIVD heeft in 2024 vastgesteld dat sommige criminele netwerken vergaande capaciteiten hebben om inlichtingenonderzoek te doen naar personen die zij als dreiging zien, dat kunnen ook officieren van justitie, rechters, journalisten of politici zijn. Die capaciteiten worden mogelijk gemaakt door de omvang van de internationale drugshandel, en ze maken dat landen die hier willen spioneren of (moord)aanslagen willen plegen graag van zulke criminele netwerken gebruikmaken.

Wie de dreigingen tegen Nederland in 2024 overziet, zal zich niet alleen afvragen in wat voor wereld we leven, maar ook wat ons in reactie op dit dreigingsbeeld te doen staat. Dit jaarverslag illustreert dat we niet machteloos zijn. Nederland, de AIVD en partners, kunnen veel doen om onze nationale veiligheid en manier van samenleven te beschermen.

Nu bijvoorbeeld zowel het Openbaar Ministerie en de politie als de AIVD vanuit hun eigen wettelijke taken criminele netwerken onderzoeken, krijgt Nederland een completer beeld van het fenomeen en daardoor zijn concrete kwetsbaarheden en dreigingen weggenomen.

Dankzij de samenwerking tussen Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten zijn verschillende jihadistische aanslagplots tijdig voorkomen. Onder meer het Europees Kampioenschap voetbal en de Olympische Spelen hebben daardoor veilig kunnen doorgaan.

Ook heeft de Europese samenwerking tegen de dreiging uit Rusland ervoor gezorgd dat sabotagepogingen zijn voorkomen of mislukt, en dat Rusland steeds meer is aangewezen op criminelen of individuen en organisaties die zichzelf aanbieden omdat Russische inlichtingenofficieren eerder zijn ontmaskerd en uitgezet.

De AIVD bracht in 2024 73 ambtsberichten uit (17 meer dan in 2023) en 319 inlichtingenberichten, waarvan 117 samen met de MIVD. Die stelden partners in staat aanhoudingen te verrichten en dreigingen weg te nemen, of ze vergrootten hun begrip van dreigingen en kwetsbaarheden.

Met bedrijven hebben we gewerkt aan het vergroten van de cyberveiligheid van het Nederlands bedrijfsleven. En met de Rijksoverheid en tal van andere organisaties hebben we bijgedragen aan manieren om Nederland veerkrachtiger te maken bij crises en uitval.

Ik wil hier mijn waardering uitspreken voor onze samenwerkingspartners. Sterke samenwerkingen maken Nederland veiliger, daarom is het één van onze doelen daar meer in te investeren. We richten ons bovendien op doortastend handelen, technologisch koploperschap en het werven, binden en ontwikkelen van de beste mensen. In soms verwarrende tijden is dat wat nodig is om te staan voor onze nationale veiligheid.

1. Nationale dreigingen

Bloemen in Solingen, nadat een aanslagpleger daar drie mensen doodstak en elf mensen verwondde. ISIS claimde de daad als 'wraak voor moslims in Palestina en elders'. Foto: dpa Picture-Alliance

1.1

- > De dreiging van jihadistische aanslagen nam in 2024 verder toe. Jihadisten en andere extremistische moslims pleegden in 2024 elf aanslagen in Europa.
- > Enkele tientallen aanslagplots zijn door inlichtingen- en veiligheidsdiensten verhinderd. Onder meer rond het EK voetbal in Duitsland en rond de Olympische Spelen in Frankrijk.
- > Gestimuleerde en aangestuurde aanslagen komen weer vaker voor.
- > In Nederland spelen online geradicaliseerde jongeren een grotere rol in de dreiging.

Jihadistisch terrorisme

Op 19 september stak een 22-jarige man in op twee mensen bij de Erasmusbrug in Rotterdam. Eén van de slachtoffers overleed, het andere slachtoffer raakte zwaargewond. Het Openbaar Ministerie spreekt van een terroristisch oogmerk. Daarnaast zijn er sterke aanwijzingen van psychische problematiek.

Als de rechter een terroristisch oogmerk bewezen acht, past de aanval in de toename van het aantal jihadistische aanslagen en aanslagplots in Europa van het afgelopen jaar. In heel Europa zijn in 2024 elf aanslagen gepleegd door jihadisten en andere extremistische moslims. Enkele tientallen aanslagplots zijn door inlichtingen- en veiligheidsdiensten verhinderd.

De ambtsberichten die de AIVD in 2024 verstuurde over jihadisme leidden tot negen aanhoudingen in Nederland. Ook was de AIVD betrokken bij het verstoren van diverse jihadistische netwerken in westerse landen. De cijfers zijn illustratief voor duidelijk hogere jihadistische aanslagdreiging sinds 2022.

Mondiaal jihadisme

Er zijn momenteel drie type jihadistische aanslagen te onderscheiden: (door ISIS) *geïnspireerde*, *aangestuurde* en *gestimuleerde* aanslagen.

De afgelopen jaren werden in het Westen vooral *geïnspireerde* aanslagen gepleegd. Hierbij spelen online propaganda en radicalisering een cruciale rol, maar handelt de aanslagpleger zelfstandig. Bij geïnspireerde aanslagen is er in de regel geen rechtstreeks contact met terroristische organisaties als Islamitische Staat (ISIS). De aanslag wordt soms wel na afloop door ISIS opgeëist.

In zijn (online) propaganda besteedde ISIS in 2024 veel aandacht aan de oorlog in Gaza en aan koranvernielingen in westerse landen, gecombineerd met oproepen om (wereldwijd) aanslagen te plegen tegen joodse en christelijke doelen. De aanslag die werd gepleegd op een joodse man in Zurich (Zwitserland) in maart 2024 past in dat patroon.

In 2024 was er bovendien sprake van de terugkeer van *gestimuleerde* aanslagen. Bij zulke aanslagen zoekt een aanslagpleger eerst contact met ISIS. Soms krijgt hij of zij concreet advies over te kiezen doelwitten en aanslagmiddelen. Bijvoorbeeld het advies te kiezen voor mediagenieke momenten en locaties. Niet voor niets waren verschillende jihadisten van plan aanslagen te plegen tijdens het Europees Kampioenschap voetbal in Duitsland en bij de Olympische Spelen in Frankrijk. Al die plannen zijn door inlichtingen- en veiligheidsdiensten en politiediensten verijdeld.

Mensen die interesse hebben om uit te reizen en zich aan te sluiten bij ISIS (in bijvoorbeeld Somalië) zoeken via dezelfde kanalen contact met ISIS en krijgen dan advies over de te kiezen bestemming of de reisroute.

De dodelijke aanslag die een 26-jarige Syriër in augustus pleegde op het 'Festival van de diversiteit' in de Duitse stad Solingen was hoogstwaarschijnlijk een gestimuleerde aanslag. De aanslagpleger stak drie mensen dood en verwondde er elf. ISIS claimde zijn daad als een aanslag op 'een bijeenkomst van christenen', uit 'wraak voor moslims in Palestina en elders'.

De aanslag in maart op een concert nabij Moskou is een voorbeeld van een *aangestuurde* ISIS-aanslag. Zulke aanslagen zijn vaak grootschaliger, en de aanslagplegers worden (aan)gestuurd door ISIS. Vier terroristen met automatische wapens openden bij de aanslag het vuur op bezoekers van een concert, en staken daarna de concerthal in brand. Volgens de politie stierven 145 bezoekers, 551 raakten gewond.

De daders werden gestuurd door Islamitische Staat Khorasan Provincie (ISKP), de van oorsprong Afghaanse afdeling van ISIS. ISKP was in 2024 opnieuw actief met het plannen van aanslagen. Maar ook overige regionale afdelingen van ISIS (vaak 'provincies' genoemd) deden dit meer. Verschillende aanslagplots in Duitsland, Frankrijk en Zweden zijn te herleiden tot ISIS-structuren in Somalië, Syrië en Irak.

Jihadisme in Nederland

Terwijl gekende jihadistische netwerken in Nederlandse steden al enkele jaren nauwelijks actief lijken, komt in Nederland een nieuwe generatie jihadisten op die vooral online actief is en daar relatief makkelijk met ISIS-propaganda in aanraking komt. Een van de onderwerpen die hen sterk bezighoudt is de oorlog in Gaza.

In de regel gaat het om jongeren die ontvankelijk zijn voor de verspreide propaganda. Door hun jonge leeftijd is het soms moeilijk te onderscheiden of ze alleen radicale dingen roepen, of ook werkelijk van plan zijn tot actie over te gaan. Bij enkelen is gebleken dat zij soms in heel korte tijd tot drastische stappen kunnen besluiten, ondanks hun leeftijd vormen zij dan een serieuze terroristische dreiging. Ongeveer twee derde van de vorig jaar opgepakte terrorismeverdachten in Europa was jonger dan twintig. Ook in Nederland zijn in 2024 diverse jongeren of jongvolwassenen aangehouden op verdenking van opruiing met terroristisch oogmerk, deelname aan een terroristische organisatie, of voor het voorbereiden van een aanslag. Een aantal van hen had naar eigen zeggen online contact met ISIS.

De problematiek van jonge jihadisten vertoont veel overeenkomsten met die van jonge rechts-terroristen (pagina 18). Bij beide groepen zet de AIVD zich niet alleen in om concrete dreigingen weg te nemen, maar ook om waar mogelijk verdere radicalisering te voorkomen. Dat doet de AIVD door het informeren van organisaties in de zorg- en strafrechtketen en soms door eigen ingrijpen.

> Lees meer op
aivd.nl/terrorisme

1.2

- > De AIVD vervolgde het onderzoek naar mogelijke activiteiten van Hamas in Nederland. Het in Nederland aanwezige netwerk zamelt hier geld in en houdt zich bezig met propaganda.
- > De boodschap van sommige wahhabi-salafistische aanjagers werd de afgelopen jaren minder radicaal. In diverse gevallen heeft de AIVD daarom onderzoeken afgebouwd.

- > Lees meer op aivd.nl/radicale-islam

Islamitisch extremisme

Hamas is al jaren actief in Europa om financiële steun te verwerven. De AIVD vervolgde in 2024 het onderzoek om vast te stellen of de dreiging die van de groepering uitgaat tegen Nederland verandert en Hamas ook in het Westen een dreiging tegen de nationale veiligheid kan gaan vormen.

Na 7 oktober 2023 hielden westerse inlichtingen- en veiligheidsdiensten rekening met mogelijk extremistische activiteiten van Hamas in Europa, met name gericht tegen Israëliëse en Joodse doelwitten. Onder meer vanwege de oproep die Hamas deed tot ‘algehele mobilisatie’ onder het wereldwijde netwerk aan sympathisanten. Dat hoeft geen oproep tot geweld (alleen) te zijn, maar kan ook een oproep zijn om geld in te zamelen, logistiek te helpen en de boodschap van Hamas actief te verspreiden. In Duitsland en Denemarken werden sinds eind 2023 bovendien meerdere personen aangehouden op verdenking van lidmaatschap van Hamas. Enkel van hen worden ook verdacht van het voorbereiden van aanslagen. De strafrechtelijke onderzoeken daarnaar lopen nog.

Of dat geld terechtkomt bij de gewapende tak van Hamas is niet vastgesteld, maar wordt ook niet uitgesloten

Vooralsnog lijken de activiteiten van het Hamas-netwerk in Nederland gericht op propaganda. Zo was het netwerk betrokken bij (de organisatie van) demonstraties tegen de Gaza-oorlog. Die bleven overwegend activistisch. Ook houdt het netwerk zich bezig met het inzamelen van geld voor Hamas in het Midden-Oosten, via vaak ondoorzichtige constructies. Of dat geld terechtkomt bij de gewapende tak van Hamas is niet vastgesteld, maar wordt ook niet uitgesloten. Een strafzaak daartoe loopt nog.

Wahhabi-salafisme

De AIVD stelt al enkele jaren vast dat de dreiging vanuit de wahhabi-salafistische beweging in Nederland afneemt. Aanjagers en aanhangers leggen (voorheen) antidemocratische leerstellingen vaker pragmatisch uit en keren zich minder af van de samenleving dan in het verleden.

In diverse gevallen heeft de AIVD de onderzoeken naar hun activiteiten afgebouwd. De aanjagers in kwestie vonden dan minder bereik, verspreidden gedachtegoed dat minder radicaal was geworden, of zetten zich niet (meer) af tegen het politieke en maatschappelijke leven in Nederland. De meer pragmatisch ingestelde wahhabi-salafisten hebben inmiddels een groter bereik dan de ideologische scherpstijpers, ook onder jongeren.

1.3

- > Voor het eerst zijn aanhangers van het anti-institutioneel extremisme in Nederland terroristische misdrijven ten laste gelegd.
- > Dat gebeurde na meerdere ambtsberichten van de AIVD en politieonderzoek.
- > Vijf jaar na het uitbreken van de coronapandemie blijkt steeds duidelijker hoe complottheorieën extremisme in de hand kunnen werken.

Anti-institutioneel extremisme en -terrorisme

In 2024 zijn voor het eerst sinds het ontstaan van het anti-institutioneel extremisme in Nederland aanhangers aangeklaagd voor terrorisme. Het gaat om in totaal tien verdachten, onder wie acht zelfverklaarde soevereinen. Zij zijn na twee ambtsberichten van de AIVD op verschillende momenten in 2024 aangehouden door de politie. Tijdens en na de arrestaties zijn bij leden van de groep in totaal negen vuurwapens gevonden en een grote hoeveelheid munitie, zwaar vuurwerk en elektronische ontstekers. Het OM verdenkt drie van de verdachten behalve van het vormen van een terroristische organisatie ook van het voorbereiden van een terroristisch misdrijf. Dat aantal kan mogelijk nog wijzigen. Er wordt ze ten laste gelegd dat ze van plan waren zogenaamde burgerarresten uit te voeren op een burgemeester en politieagenten. Met de arrestaties is de algehele geweldsdreiging nog niet verdwenen, de AIVD gaat daarom door met het onderzoek naar anti-institutioneel extremisten.

Bij de arrestaties vond de politie negen vuurwapens, een grote hoeveelheid munitie, zwaar vuurwerk en elektronische ontstekers

De tenlastelegging laat zien waar complotdenken en extreme vijandbeelden in het uiterste geval toe kunnen leiden. Uit recent wetenschappelijk onderzoek blijkt dat hoe sterker mensen geloven in (kwaadaardige) complotten, hoe meer ze geneigd zijn geweld goed te praten, te faciliteren of te gebruiken. De voortdurende crisistoestand die geradicaliseerde complotdenkers ervaren, en het steeds fantaseren over het gewelddadig confronteren van 'de elite', kan de weg effenen naar geweld. Dat beeld wordt verder versterkt door de ervaringen die diverse buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten hebben met geweld door anti-institutioneel extremisten.

De aangehouden groep is niet representatief voor alle soevereinen, laat staan voor de anti-institutionele beweging als geheel. Verreweg de meeste aanhangers zijn niet gewelddadig. Wat de verschillende groepen anti-institutionele extremisten gemeen hebben – ook de minder radicale – is het wereldbeeld dat een samenzwering van machtige mensen de controle heeft over de overheid, rechtspraak, wetenschap en media, en die controle gebruikt om gewone mensen kwaad te doen. Een deel van de beweging beschouwt zichzelf met die elite 'in oorlog'. De beweging is in Nederland opgekomen rond de protesten tegen de coronamaatregelen van de regering, waarin zij die 'onderdrukking van gewone mensen' aan het werk meenden te zien.

Met name de zelfbenoemde ‘soevereinen’ vormden ook in 2024 weer een uitdaging voor gemeenten, de Belastingdienst en andere onderdelen van de overheid. Zij vinden de overheid niet legitiem en menen daarom dat ze zelf mogen bepalen welke wetten en regels voor hen gelden. Een deel van hen weigert daarom belasting of boetes te betalen, of zich te legitimeren als daar om wordt gevraagd. Als politie, handhavers of deurwaarders vervolgens optreden, stellen sommige soevereinen zich bedreigend en intimiderend op. Een enkeling gebruikte in 2024 geweld.

Een groot deel van de (doods)bedreigingen en haatmails aan politici is te herleiden tot anti-institutioneel extremisten

Ook een groot deel van de (doods)bedreigingen en haatmails aan het adres van politici en bestuurders is te herleiden tot anti-institutioneel extremisten (lees meer daarover op pagina 45). Het aantal dergelijke bedreigingen nam de afgelopen jaren drastisch toe.

In 2024 is de groei van de bredere anti-institutionele beweging waarschijnlijk voor het eerst wat afgenomen. Online is de beweging groot – bekende kanalen trekken duizenden tot tienduizenden bezoekers. Belangrijke actuele thema’s zijn migratie, klimaatbeleid en woke-gedachtegoed. Ook de coronapandemie en Ruslands oorlog tegen Oekraïne zijn nog steeds belangrijke onderwerpen binnen de beweging.

Maar het deel van de beweging dat geld wil doneren voor de aanjagers is over het algemeen genomen kleiner dan voorheen. Ook lijkt de bredere beweging minder bezig met het idee om ‘de elite’ te berechten en straffen. Nadat zij eerder al het geloof in demonstraties hadden verloren, gaan zij nu meer en meer met de rug naar de samenleving staan en steken ze hun energie vooral in het zich terugtrekken in eigen kring.

THEMAVERHAAL

- > **Criminele netwerken zetten gespecialiseerde, eigen ‘inlichtingenteams’ in om mensen in de gaten te houden die zij als bedreiging zien, zoals juristen of journalisten.**
- > **Daardoor zijn de netwerken beter in staat aanslagen uit te voeren.**
- > **Criminele inlichtingenteams infiltreren soms in onderdelen van de overheid, om aan informatie te komen.**
- > **Dankzij inlichtingen van de AIVD kunnen onderdelen van de overheid tekortkomingen in beleid en wetgeving verhelpen.**

Criminele netwerken ontwikkelden capaciteiten die vergelijkbaar zijn met die van inlichtingen- en opsporingsdiensten

De criminele netwerken die een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid van Nederland hebben vergaande, professionele capaciteiten om informatie te verzamelen over mensen die zij als een bedreiging zien. Dat kunnen criminele rivalen zijn, maar ook steeds vaker ambtenaren, politici, journalisten en advocaten. Dat heeft de AIVD in 2024 vastgesteld.

De vaardigheden van gespecialiseerde criminele inlichtingenteams zijn op onderdelen te vergelijken met die van opsporings- en veiligheidsdiensten. Net als hun technische mogelijkheden. Met behulp van eigen volgteams en volgapparatuur brengen ze woonadressen, werkadressen, verblijfplaatsen en sociale netwerken van hun doelwitten in kaart. Soms halen ze informatie uit overheids- en bedrijfsdatabanken met persoonsgegevens. Daarvoor kopen ze medewerkers om, of zetten die onder druk.

Bij hun werk zijn ze steeds alert op opsporingsdiensten. Op professionele wijze proberen ze die te ontdekken, te ontwijken en af te schudden. Ze scannen bijvoorbeeld hun omgeving met behulp van technische middelen. Dat maakt het moeilijker hun activiteiten te onderkennen – activiteiten die soms aan de nationale veiligheid raken.

Dat criminelen zich hebben kunnen specialiseren in het inwinnen van inlichtingen en het voorbereidende werk voor (moord)aanslagen, komt door de grote omvang van de drugssmokkel via Nederland. Die zorgt ervoor dat Nederlandse criminele netwerken grotere belangen te verdedigen hebben en ze structureel behoefte hebben aan informatie over potentiële bedreigingen voor hun handel.

De AIVD ziet het inlichtingenwerk van criminele netwerken als een dreiging tegen de nationale veiligheid. In de eerste plaats omdat het hun mogelijkheden vergroot om geweld te plannen en organiseren tegen onder meer advocaten, rechters, officieren van justitie, journalisten, bestuurders en politici. In het belang van de rechtsstaat moeten mensen in zulke beroepen hun werk ongehinderd en veilig kunnen doen.

Foto boven (ANP):
Het AIVD-onderzoek draagt er
concreet aan bij dat aanslagen
tegen de rechtsstaat worden
voorkomen en bedreigde
personen worden beschermd.

Ook schaadt het de rechtsorde als onderdelen van de overheid door of voor criminelen worden geïnfiltrerd. Het maakt dat burgers er minder op kunnen vertrouwen dat die organisaties hun taak goed uitvoeren. Dat is vooral schadelijk als dat taken zijn die onmisbaar zijn voor de democratische rechtsorde.

Het niveau van de inlichtingen- en geweldscapaciteiten van de Nederlandse criminele netwerken brengt nog een risico voor de samenleving mee: dat het voor statelijke actoren die de nationale veiligheid van Nederland bedreigen interessanter wordt om met ze te samenwerken. Bijvoorbeeld voor inlichtingenoperaties, sabotageactiviteiten of moordaanslagen (lees meer daarover op pagina 45).

Criminele netwerken misbruiken elke kwetsbaarheid die ze kunnen vinden in wetgeving, beleid of werkpraktijk

De AIVD onderzocht in 2024 ook de geweldsdreiging van criminele netwerken tegen media. De netwerken proberen er geregeld voor te zorgen dat criminele concurrenten in de publiciteit komen, in de hoop dat ze zo opvallen bij politie en justitie. Zulke manipulatie is gevaarlijk voor journalisten, omdat leden van criminele netwerken hen kunnen beschouwen als verlengstuk van rivalen of van de opsporingsdiensten. Dat vergroot het risico dat zij als legitiem doelwit worden gezien. De geweldsdreiging tegen journalisten kan ook leiden tot (zelf)censuur. Als zo de persvrijheid wordt ingeperkt, schaadt dat de democratische rechtsorde.

Het AIVD-onderzoek naar criminele netwerken richt zich op andere aspecten van georganiseerde misdaad, dan waar het Openbaar Ministerie (OM) en de politie onderzoek naar doen. In het bijzonder naar dreigingen tegen de democratische rechtsorde en de infiltratie van overheden, bedrijven en kritieke infrastructuur. De AIVD onderzoekt specifieke zwakke plekken bij de overheid en het bedrijfsleven die criminelen hiervoor kunnen misbruiken, zogeheten systeemkwetsbaarheden. Bijvoorbeeld bij bedrijven en organisaties die persoonsgegevens verwerken of bij de afgifte van identiteitsdocumenten.

Criminele netwerken doen er alles aan om hun belangen te bewaken en buiten het zicht van politie en het strafrecht te blijven werken. Daarvoor misbruiken ze elke kwetsbaarheid die ze kunnen vinden in wetgeving, beleid of in de werkpraktijk van onderdelen van de overheid en bedrijven.

De AIVD heeft in 2024 andere onderdelen van de overheid gewezen op de mogelijkheden die criminele netwerken hebben gevonden om zulke kwetsbaarheden te misbruiken, zodat die overheidsonderdelen kunnen werken aan oplossingen. Dat maakt het op termijn moeilijker voor criminele netwerken om medewerkers van de overheid te corrumperen, aan informatie en persoonsgegevens te komen of hun inlichtingenactiviteiten uit te voeren.

Waarom en wanneer de AIVD criminele netwerken onderzoekt

Het beschermen van de nationale veiligheid is de wettelijke kerntaak van de AIVD. Als het ernstige vermoeden bestaat dat een crimineel netwerk de nationale veiligheid schaadt, of nog kan en wil schaden, kan de AIVD zo'n netwerk onderzoeken. De AIVD heeft daarbij een eigen, afgebakende taak. Het opsporen (en vervolgen) van strafbare feiten is de taak van het Openbaar Ministerie en de Politie.

Doordat de politie, het OM en de AIVD elk vanuit hun eigen perspectief onderzoek doen naar criminele netwerken krijgt de Rijksoverheid een vollediger beeld van hoe Nederland weerbaarder kan worden tegen criminele ondermijning.

Het onderzoek van de AIVD draagt concreet bij aan het voorkomen van geweld tegen ministers, officieren van justitie, rechters, journalisten en andere beroepen die worden omschreven als 'belangendragers van de democratische rechtsorde'. En aan het voorkomen van andere dreigingen tegen de nationale veiligheid. Ook informeert de AIVD de regering over deze dreigingen en over mogelijk te verhelpen tekortkomingen in beleid en wetgeving.

1.4

- > De AIVD verstoorde in 2024 diverse rechts-terroristische dreigingen.
- > Extreem (online) geweld ging een nog grotere rol spelen binnen rechts-terroristische groepen.
- > Met partners werkte de dienst ook aan manieren om radicalisering te voorkomen. Vooral onder minderjarige aanhangers.

Rechts-terrorisme

Mede door onderzoek van de AIVD heeft de politie in 2024 verscheidene jonge mannen gearresteerd die ervan worden verdacht dat zij anderen (voornamelijk online) hebben aangezet tot haat, discriminatie of (rechts-) terroristisch geweld. Eén van hen wilde mogelijk zelf geweld gaan gebruiken, en had daarvoor voorbereidingen getroffen.

Een van de kenmerken van de huidige rechts-terroristische beweging is dat de aanhangers veelal jongvolwassen zijn, een aanzienlijk deel zelfs minderjarig. In veel gevallen hebben ze geen stabiele thuissituatie of sociaal vangnet. Ook kampen veel van hen met psychische problemen.

Eerder contact met (zorg)professionals en goede begeleiding kan soms mogelijk nog voorkomen dat zij ideologisch verharden. De AIVD werkte daarom in 2024 met partners aan meer manieren om de dreiging van rechts-terrorisme tegen te gaan. De dienst sprak daarvoor onder meer met (lokale) overheden en organisaties in de strafrecht- en zorgketen over wat zij kunnen betekenen bij het tegengaan van radicalisering en bij het vroegtijdig aanspreken van personen die zorgelijk gedrag vertonen, maar nog niet zo zijn geradicaliseerd dat politieoptreden noodzakelijk is. Dat is vergelijkbaar met de gesprekken die de AIVD voert over jonge jihadisten (lees meer daarover op pagina 10).

De maatregelen volgen op jaren van dodelijk rechts-terroristisch geweld in onder meer Slowakije, Duitsland en de VS

Die benadering heeft er in 2024 voor gezorgd dat de AIVD ook een ambtsbericht aan een burgemeester stuurde, om deze in staat te stellen (niet-strafrechtelijk) op te treden. Ook stuurde de AIVD meerdere ambtsberichten aan het Openbaar Ministerie over minderjarigen die actief zijn op rechts-terroristische online kanalen.

Ook Europese regeringen werkten afgelopen jaar aan nieuwe instrumenten om de dreiging van rechts-terrorisme tegen te gaan. In januari plaatste Nederland de organisatie *The Base* op de Nationale Sanctielijst Terrorisme.

The Base een is rechts-terroristische organisatie die in de VS en Europa rekruteert en het accelerationistische gedachtegoed uitdraagt – het idee dat terroristische aanslagen nodig zijn om een rassenoorlog te ontketenen. In de zomer plaatste de EU *The Base* bovendien op de Europese lijst van terroristische organisaties. Het is de eerste rechts-terroristische organisatie op die lijst. Het gevolg is dat het voortaan verboden is de organisatie

financieel te steunen. Ook zijn Europese tegoeden van de groep bevroren. De maatregelen volgen op jaren van dodelijk rechts-terroristisch geweld in onder meer Slowakije, Duitsland en de VS. In Nederland zijn de afgelopen jaren verschillende mogelijke dreigingen voorkomen door politieoptreden en verstoringsacties van de AIVD. Sinds 2021 oordeelt de AIVD dat rechts-terroristische aanslagen in Nederland voorstelbaar zijn, vooral door geradicaliseerde eenlingen.

Het is een beweging van eenlingen die hun ideologieën ontlenen aan haat tegen anderen en bewondering voor mass-shooters

Dat ging in 2024 onverminderd op. Hoewel het dreigingsniveau hetzelfde bleef, bleek de beweging in andere opzichten veranderlijk. De AIVD waarschuwde in het jaarverslag van 2023 al dat een fascinatie voor geweld een steeds grotere rol ging spelen binnen de rechts-terroristische beweging in Nederland. Ideologie werd soms minder belangrijk.

Die ontwikkeling zette in 2024 door. Naast de ideologisch meer vastomlijnde organisaties als *The Base* zijn online kanalen gekomen die vooral lijken te draaien om het delen en bekijken van sinistere content: foto's en video's van schietpartijen (onder meer op scholen), marteling van mensen en dieren, onthoofdingen (onder meer door ISIS), oorlogsbeelden (uit Oekraïne), en seksueel (kinder)misbruik. Zulke beelden kunnen jongeren afstoppen, buiten het gewone leven plaatsen en mogelijk de drempel verlagen om zelf geweld te gebruiken. Zeker omdat in andere online kanalen het plegen van aanslagen wordt aangemoedigd of zelfs ondersteund en aangestuurd.

Een aantal kenmerkende trekken van de rechts-terroristische beweging maakt die zo'n uitdaging voor de samenleving: het is een beweging van soms moeilijk in te schatten eenlingen, die hun zelf samengestelde ideologieën ontlenen aan online gevonden rechts-extremistische ideeën, haat tegen andere bevolkingsgroepen, en soms bewondering voor occulte stromingen of *mass-shooters*. Radicalisering en ophitsing gebeurt online en vaak uit het zicht, in versnipperde kanalen die na korte tijd ook weer opgeheven kunnen worden. Waarna spilfiguren soms (weer) in de anonimiteit verdwijnen.

> Lees meer op
aivd.nl/terrorisme

1.5

- > **Rechts-extremistische groepen hebben afgelopen jaar gewerkt aan het bereiken van meer publieke acceptatie van extremistisch gedachtegoed.**
- > **Met uitgekiende socialmedia-campagnes probeerden ze onder meer de omvolkings-complottheorie te normaliseren.**

Rechts-extremisme

De rechts-extremistische beweging in Nederland heeft afgelopen jaar geprobeerd extremistisch gedachtegoed te normaliseren. Diverse extremistische groepen proberen te bereiken dat in het migratiedebat de omvolkingscomplottheorie niet meer wordt beschouwd als radicaal gedachtegoed.

Rechts-extremistische groepen zien migratie als bewuste demografische aanval op de autochtone bevolkingen van Europese landen, vooral als de immigranten moslim zijn. Dat verbinden ze aan de omvolkings-complottheorie – het idee dat een elite (andere rechts-extremistische groepen spreken van een Joodse elite) in regeringen aan de touwtjes trekt en bewust probeert autochtone bevolkingen (soms: ‘het witte ras’) te verzwakken om ze zo onder de duim te krijgen. Deze elite zou daarbij worden geholpen door ‘links’ in de politiek, media, rechtspraak en wetenschap.

Verskillende rechts-extremistische groepen verspreiden zulk gedachtegoed. Vooral in op jongeren gerichte video’s, die vakkundig zijn gefilmd en gemonteerd. Ze publiceren die op de grote, openbare online platforms, en proberen daarvoor zoveel mogelijk kijkers te trekken. Bijvoorbeeld door influencers van buiten de eigen kring te benaderen, in de hoop dat zij bewust of onbewust de video’s doorplaatsen.

Het normaliseren van antidemocratisch rechts-extremistisch gedachtegoed kan leiden tot haat tegen minderheden en tot intolerantie tegen iedereen die als vijand wordt gezien

Ook hebben rechts-extremistische groepen in Europa onderling goede contacten die ze gebruiken om filmpjes van elkaar door te plaatsen, te volgen en te verspreiden, zodat die meer publiek trekken. Dat dezelfde boodschap uit meerdere landen komt, kan die bovendien voor kijkers versterken. Populaire rechts-extremistische accounts in Europa bereiken tienduizenden tot honderdduizenden kijkers. Rechts-extremistische groepen richten zich ook op het versterken en laten groeien van hun beweging. Daarvoor werken ze steeds vaker samen, ook internationaal. In het verleden zagen ze elkaar eerder als concurrenten.

Eén manier om elkaar te ontmoeten en nieuwe leden aan te trekken, zijn de *active clubs*: (kleine) groepen waar jonge mensen, veelal mannen, samen trainen in vechtsport en andere vormen van persoonlijke weerbaarheid. Er zijn op dit moment geen aanwijzingen dat zij trainen met het doel anderen aan te vallen. Wel dat ze zich zo willen voorbereiden op een in hun ogen onvermijdelijke rassensrijd.

Bij een peiling bleek dat een op de zes Nederlanders gelooft dat ‘de politieke elite probeert de oorspronkelijke bevolking te vervangen’

Het normaliseren van antidemocratisch rechts-extremistisch gedachtegoed kan leiden tot haat tegen minderheden en tot intolerantie tegen iedereen die als vijand wordt gezien. Waartoe diverse rechts-extremistische groepen ook feministen, de lhbtq+-beweging en ‘links’ rekenen.

Het uitdragen van de omvolkingscomplottheorie kan ook het draagvlak voor democratische instituties bedreigen, als zij als uitvoerders van de ‘omvolking’ worden gezien. Bij een peiling in 2024 door Kieskompas bleek dat inmiddels ongeveer een op de zes Nederlanders gelooft dat ‘een deel van de politieke elite opzettelijk probeert de oorspronkelijke Nederlandse bevolking te vervangen door niet-westerse immigranten’.

> Lees meer op
aivd.nl/extremisme

1.6

- > **Anarchistische en marxistisch-leninistische groepen waren betrokken bij veel pro-Palestijnse demonstraties.**
- > **De AIVD heeft bij de links-extremistische beweging in de breedte geen grotere bereidheid gezien geweld te gebruiken. Wel zijn enkele acties harder geworden.**

Links-extremisme

De Gaza-oorlog was in 2024 een van de belangrijkste onderwerpen voor de links-extremistische beweging in Nederland. Anarchistische, marxistisch-leninistische en andere groepen waren vaak betrokken bij (de organisatie van) pro-Palestijnse demonstraties. Via online platforms riepen ze volgers op mee te doen.

Bij de verschillende links-extremistische groepen heerst een uitgesproken pro-Palestijns sentiment. Sommigen groepen verbinden dat aan een anti-imperialistische agenda, waarbij ze Israël en de Verenigde Staten per definitie als kwade actoren zien.

De bezetting ontaardde in grootschalige vernielingen en in geweld tegen politieagenten

Dat gekende extremisten betrokken zijn bij demonstraties is in de linkse actie-scene niet ongewoon en hoeft niet te betekenen dat de aard van de acties daarmee verandert. De pro-Palestijnse acties in 2024 passen overwegend in dat beeld. De meeste ervan verliepen activistisch, hetzij zonder geweld, hetzij met verstoringen van de openbare orde.

Wel leken gekende extremisten een rol te spelen bij het uit de hand lopen van de bezetting van de Universiteit van Amsterdam in mei. Boosheid onder aanwezige (internationale) studenten op het universiteitsbestuur werd door gekende extremisten tegen de politie gericht. De bezetting ontaardde in grootschalige vernielingen en in geweld tegen politieagenten. Dat laatste is niet alleen (verzwaard) strafbaar, het schuurt ook tegen de fundamenteën van de democratische rechtsorde.

Joodse Nederlanders voelden zich minder veilig en het beperkte hun bewegings- en uitingsvrijheid

Er was bij deze en andere universiteitsprotesten sprake van felle uitingen die niet alleen het handelen van de staat Israël bekritiseerden, maar ook het bestaansrecht van Israël ter discussie stelden. Ook werd het door Hamas gebruikte geweld soms gebagatelliseerd. Dat is niet zozeer toe te schrijven aan aanwezige gekende links-extremisten, maar aan de uiteenlopende groepen die naar de demonstraties kwamen. Joodse Nederlanders, studenten en docenten voelden zich daardoor minder veilig, en het beperkte hen soms in hun bewegings- en uitingsvrijheid. Dat geldt ook breder voor de Joodse gemeenschap in Nederland.

> Lees meer op
aivd.nl/extremisme

De AIVD heeft bij de links-extremistische beweging als geheel geen grotere bereidheid gezien om geweld te gebruiken. Wel zijn enkele acties (over diverse onderwerpen) harder geworden, er was daarbij sprake van vernielingen, intimidatie en doxing – het delen van iemands persoonsgegevens om hem of haar te intimideren. Het grootste deel van de linkse actie-scene in Nederland blijft zich nog altijd op activistische wijze uiten, met soms kleinschalige, soms zeer zichtbare acties rond klimaat, vluchtelingen, woningnood en rechts-extremisme. In 2024 leek er in reactie op de Gaza-oorlog ook meer aandacht voor antimilitarisme.

Over het algemeen geldt dat het doel of het gevolg van die acties niet de ondermijning van democratische rechtsorde was. Zolang dat het geval is, hoort het niet bij de wettelijke taken van de AIVD om naar zulke acties onderzoek te doen.

2. Internationale dreigingen

Op 12 mei 2024 brandde het grootste winkelcentrum van Polen volledig uit. Meer dan 1.400 kraampjes en winkels werden verwoest. Polen houdt de Russische inlichtingendiensten verantwoordelijk voor de brandstichting. De sabotage-actie past in een reeks aanslagen met brandbommen in Europa. Foto: Redux Pictures

THEMAVERHAAL

- > De Russische verstandhouding met westerse landen is afgelopen jaar verder verhard.
- > Het Russische regime heeft hoogstwaarschijnlijk de hand in een reeks in het oog springende sabotage-operaties in Europese landen, bedoeld om angst te zaaien, onderlinge eenheid te ondermijnen en steun aan Oekraïne te ondergraven.
- > Het Kremlin beschouwt Rusland als verwickeld in een existentieel conflict met het Westen. Een conflict dat het land vooralsnog uitvecht met 'greyzone'-tactieken als aanslagen en (cyber)spionage.

Een agressievere Rusland testte de vastberadenheid van het Westen

Het Kremlin en daaraan verbonden netwerken en organisaties stelden zich in 2024 agressiever, brutaler en provocerder op tegen Europese landen. Ze spioneerden, organiseerden heimelijk desinformatiecampagnes om het publieke debat te beïnvloeden en voerden cyberaanvallen uit.

Het meest in het oog sprong in 2024 een reeks soms gewelddadige sabotage-operaties die westerse regeringen toeschreven aan Rusland. Zo hielden de regeringen van Tsjechië, Litouwen en Letland Rusland in 2024 verantwoordelijk voor aanslagen met brandbommen. Finland onderzoekt de betrokkenheid van een aan Rusland gelinkt schip bij 'ernstige sabotage' aan elektriciteitskabels en internetverbindingen. Polen verrichtte achttien arrestaties voor het plannen en uitvoeren van brandstichting in onder meer één van de grootste winkelcomplexen in Warschau. Ook de Britse autoriteiten hielden diverse mensen aan voor het plannen en uitvoeren van brandstichting bij bedrijven die een rol spelen in de westerse steun aan Oekraïne. De verdenking is dat dat in het belang van Rusland gebeurde. Duitse autoriteiten verdenken Rusland onder meer van het stichten van een brand in een staalfabriek, het vernielen van telecommunicatiekabels in de Baltische zee, het plannen van een moordaanslag op de directeur van een Duitse wapenfabriek en het (laten) plaatsen van een brandbom in een vrachtvliegtuig op de luchthaven van Leipzig.

Rusland probeerde angst en verdeeldheid te zaaien, steun aan Oekraïne te ondermijnen, en het wilde testen waar het Westen rode lijnen trekt

De sabotage-acties waren veelal gericht tegen organisaties die betrokken zijn bij de oorlog in Oekraïne. Nadrukkelijk bleken militaire en logistieke doelen het doelwit. In Nederland hebben geen vergelijkbare incidenten plaatsgevonden, maar de AIVD en de MIVD hebben wel cyberoperaties en voorbereidende handelingen onderkend die mogelijk tot sabotage hadden kunnen leiden. En Nederland was en is voor Rusland een potentieel targetland. Onder meer omdat Nederland in 2024 aanzienlijke steun leverde aan Oekraïne, en omdat Nederland een transport- en informatieknooppunt is in Europa. (Lees meer daarover in het hoofdstuk 'Spionage en statelijke inmenging in Nederland' op pagina 29.)

Foto boven (AFP): De Finse kustwacht observeerde in december 2024 de aan Rusland gelinkte olietanker Eagle S. Finland verdenkt het schip van betrokkenheid bij ernstige sabotage aan elektriciteitskabels en internetverbindingen.

De acties tegen Europese landen werden uitgevoerd door Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten. En door een uiteenlopende groep Russische of pro-Russische organisaties, netwerken en individuen in Rusland en in het Westen, inclusief criminelen. Soms werden zij door de inlichtingendiensten aangestuurd, soms boden zij zelf aan actie te ondernemen, wat lucratief voor ze kon zijn. Dat zorgde voor een ondoorzichtig en onvoorspelbaar samenspel.

Rusland probeerde met de sabotageacties westerse (wapen)leveringen aan Oekraïne te vertragen, angst en verdeeldheid te zaaien, steun aan Oekraïne te ondermijnen, en het wilde testen waar het Westen rode lijnen trekt bij Russische agressie op westers territorium. Het lijkt erop dat het regime daarbij patronen probeerde te ontdekken in de reacties van westerse landen. Dit kon Rusland helpen bij het maken van een strategie om steun aan Oekraïne zo veel mogelijk te verstoren, zonder een volwaardige militaire reactie uit te lokken.

Hoewel de sabotage-operaties verbonden waren aan de oorlog tegen Oekraïne, lieten ze zien dat het Russische regime die oorlog in 2024 zag als onderdeel van een breder conflict met het Westen. Volgens Moskou staat daarbij niets minder dan het voortbestaan van Rusland op het spel. Een einde aan de oorlog tegen Oekraïne zou daarom waarschijnlijk geen einde betekenen aan de vijandige houding tegen het Westen.

Ondanks grote verliezen aan mensen en materieel was Rusland in 2024 volledig toegewijd aan de oorlog tegen Oekraïne. De economie kreeg steeds meer trekken van een oorlogseconomie. Wapens kwamen binnen via Iran en Belarus. Noord-Korea leverde zowel wapens als soldaten. En via bedrijven uit China en enkele andere landen kon het Kremlin westerse sancties omzeilen. Ook was het draagvlak onder de bevolking groot en Putins oorlogspropaganda werd omarmd.

Moskou zegt de Russische beschaving te verdedigen tegen een agressief Westen dat Rusland wil destabiliseren

Het Russische regime hield de eigen bevolking en het buitenland voor dat Rusland een unieke beschaving is, met een normen- en waardenstelsel dat een alternatief is voor de door de VS gedomineerde westerse wereldorde. Moskou zegt die beschaving te moeten verdedigen tegen een agressief Westen dat Rusland wil destabiliseren en een nederlaag wil laten lijden. En dat daarbij maar één kan winnen. Daarom zou het conflict alomvattend en existentieel zijn.

Waarschijnlijk speelt een minder hoogdravende reden mee, namelijk dat het regime in het zadel wil blijven. Vooralsnog lukt dat. Putins regime is stabiel, al wordt dat afgedwongen met steeds meer repressie.

2.1

- > **China richtte zijn spionage-activiteiten in 2024 ook op overheden in Europa.**
- > **Het Russische regime beschouwde Nederland als targetland vanwege de steun aan Oekraïne.**
- > **De AIVD rondde het onderzoek af naar een specifieke spionagecasus waarbij de Marokkaanse inlichtingendienst betrokken was.**
- > **De AIVD en de NCTV publiceerden een analyse over de inmenging van andere landen in migrantengemeenschappen in Nederland.**

Spionage en statelijke inmenging in Nederland

De AIVD onderzocht in 2024 spionage door of in opdracht van verschillende buitenlandse inlichtingendiensten. De Chinese spionageactiviteiten waren in 2024 niet alleen op economische doelwitten gericht, maar ook op overheden in verschillende Europese landen, waaronder Nederland.

Opvallend veel Europese landen stelden in 2024 Chinese (politieke) spionage of beïnvloeding aan de kaak. In Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Polen werden mensen aangehouden op verdenking daarvan. Ook België beschuldigde China openlijk van politieke spionage. Nederland heeft tot nu toe vooral veel te maken met digitale spionage vanuit het land, gericht op technologische bedrijven. Dat gebeurt op grote schaal. Het regime van China gebruikt daarvoor niet alleen zeer uitgebreide spionageprogramma's. Op basis van Chinese wetgeving kan ook elk onderdeel van de Chinese maatschappij en iedere staatsburger worden gedwongen samen te werken met het Chinese regime, zelfs in het buitenland. Daardoor is het niet altijd duidelijk welke organisatie of welk overheidsdeel achter bepaalde (spionage-) activiteiten zit. Themaverhaal 'Streven naar dominantie bepaalde China's acties in 2024' op pagina 31 gaat daarop dieper in.

De AIVD onderzocht in 2024 ook (mogelijke) activiteiten van de Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten GRU, SVR en FSB gericht tegen Nederland en (NAVO-) bondgenoten. Ook Rusland probeert in Nederland in het geheim technologie en technologische kennis te bemachtigen. De kennis en ervaring van Nederlandse hightech- en kennisintensieve bedrijven is internationaal hoogstaand en zeer gewild. Nederland is voor het Russische regime bovendien een targetland vanwege de steun aan Oekraïne, de hier gevestigde internationale instituties (die zich soms ook met Rusland bezighouden) en het knooppunt van transport- en informatieroutes. Het themaverhaal 'Een agressiever Rusland testte de vastberadenheid van het Westen' op pagina 26 vertelt meer over de dreiging die in 2024 van het Russische regime uitging.

In 2024 rondde de AIVD een onderzoek af naar een specifieke spionagezaak waarbij de Marokkaanse inlichtingendienst betrokken was. In 2023 ontdekte de AIVD dat inlichtingsofficieren van die dienst geregeld contact hadden met een Marokkaans-Nederlandse medewerker van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). Door zijn werk kon hij bij staatsgeheime stukken. Hij wordt ervan verdacht die mee naar huis te nemen. Na een ambtsbericht van de AIVD is hij daarom in oktober 2023 aangehouden. Hij wordt verdacht van het schenden van staatsgeheimen, al dan niet in opdracht van een buitenlandse mogendheid. Een rechter moet nog uitspraak doen in de zaak.

Statelijke inmenging

Inlichtingendiensten van andere landen zijn ook in Nederland actief om (voormalig) burgers of hun nakomelingen de gaten te houden. Zij zien die soms (nog altijd) als onderdanen. Dat bedreigt de vrijheden die (voormalig) migranten hier hebben en de nationale veiligheid van Nederland.

Om meer inzicht te geven in dat probleem en beleidsmakers te helpen bij een aanpak, bracht de AIVD samen met de NCTV de publicatie *‘Over de grens. Statelijke inmenging in diasporagemeenschappen in Nederland’* uit.

De analyse beschrijft waarom buitenlandse autoriteiten en inlichtingendiensten zich richten op diasporagemeenschappen. Zo proberen ze (politieke) tegenstanders monddood te maken, mensen met een migratieachtergrond over te halen of te dwingen voor hen te spioneren, of ze proberen gemeenschappen te gebruiken om de publieke opinie en politiek in Nederland te beïnvloeden. Het kan ook een verdienmodel zijn: soms proberen ze gemeenschappen zover te krijgen dat ze (meer) geld naar het land van herkomst sturen, of daar investeren.

Hij wordt verdacht van het schenden van staatsgeheimen, al dan niet in opdracht van een buitenlandse mogendheid

Het in de gaten houden en intimideren van migranten (of hun (klein) kinderen) in Nederland gebeurt meestal op initiatief van een inlichtingendienst van het land van herkomst. Soms werken die via criminelen, nationalistische groepen of hackerscollectieven. Dat heeft voor die inlichtingendiensten het voordeel dat zij hun betrokkenheid kunnen ontkennen.

Als landen druk uitoefenen, kan dat ver gaan. Diverse landen maken zich schuldig aan intimidatie en het gebruik van geweld. Iran en Pakistan hebben zich in het verleden in Nederland zelfs schuldig gemaakt aan ontvoering en (poging tot) moord. Die gevallen staan beschreven in voorgaande AIVD-jaarverslagen.

Zulke ongewenste inmenging kan diep ingrijpen in (grote) migrantengemeenschappen in Nederland, zoals de Turkse en de Marokkaanse. Al is het totale beeld moeilijk te geven omdat weinig slachtoffers zich durven te melden. De AIVD schat in dat de opgetelde impact ervan aanzienlijk is.

> Lees meer op
aivd.nl/spionage

THEMAVERHAAL

- > China is de grootste dreiging voor de economische en kennisveiligheid van Nederland en een formidabele handelspartner tegelijk.
- > In 2024 trad het Chinese regime harder op tegen Taiwan, hielp het de oorlog tegen Oekraïne in stand houden en probeerde het illegaal politieke besluiten in westerse landen te beïnvloeden.
- > Dat past bij China's streven om de wereldorde te veranderen en uiteindelijk te domineren.
- > Omdat China zo nodig elk onderdeel van de samenleving inzet, wordt de uitdaging voor de Nederlandse overheid en bedrijfsleven steeds groter.

Streven naar dominantie bepaalde China's acties in 2024

Op 1 oktober 2024 bestond de Volksrepubliek China vijfenzeventig jaar. In die driekwart eeuw heeft de Chinese Communistische Partij (CCP) China opgebouwd van een arm land tot de tweede economie van de wereld. De huidige leider Xi Jinping wil dat China in 2049 – als de Volksrepubliek honderd jaar bestaat – zoveel mogelijk economisch onafhankelijk is, en dat andere landen juist economisch afhankelijk zijn geworden van China. Ook wil het regime in de wereld de eigen antiwesterse en antidemocratische ideeën gemeengoed maken. China streeft ernaar de wereldorde te veranderen en die uiteindelijk te domineren.

China streeft ernaar de wereldorde te veranderen en die uiteindelijk te domineren

In 2024 trad het regime dan ook harder op tegen Taiwan. China hield uitgebreide militaire oefeningen rond het eiland, in reactie op uitspraken van de nieuw verkozen Taiwanese president. Dat is onderdeel van China's strategie om het eiland uiteindelijk onder zijn gezag te brengen.

Ook elders in de Zuid- en Oost-Chinese Zee trad China agressiever op in territoria die door andere landen worden geclaimd. Een crisis in de regio kan grote gevolgen hebben voor de economische en veiligheidsbelangen van Nederland. Want voor een handelsland als Nederland zijn de maritieme routes door de Zuid-Chinese Zee en de Straat van Taiwan erg belangrijk. Ook zijn Taiwanese bedrijven essentieel voor de productie van halfgeleiders.

China trok bovendien samen op met Rusland om ervoor te zorgen dat het Westen minder invloed krijgt in de wereld. De landen werkten politiek, economisch en militair nauwer samen, ook al hadden ze soms andere belangen. Hoewel China in principe geen wapens en munitie levert aan Rusland, leverden Chinese bedrijven wel degelijk dual-use goederen voor de Russische oorlogsindustrie, zelfs aanvalsdrones. Daarmee werd China een directe speler op het gebied van Europa's veiligheid en een dreiging tegen Nederland en bondgenoten.

China en Rusland zijn bovendien belangrijke partners binnen de Shanghai Cooperation Organization (SCO) en binnen BRICS – internationale samenwerkingsverbanden die China en Rusland gebruiken om de invloed van het Westen in de wereld te verminderen.

Foto boven (EPA):
President Xi van China en
president Putin van Rusland
spreken elkaar (via een tolk)
tijdens het BRICS-overleg
in Rusland in oktober.
China en Rusland gebruiken
zulke samenwerkings-
verbanden om de invloed
van het Westen in de wereld
te verminderen.

China heeft grote behoefte aan hoogwaardige technologische kennis, omdat het land een leidende rol wil op het gebied van kunstmatige intelligentie (AI), robotica, kwantum, landbouwtechniek en medicijnontwikkeling. Hoogwaardige kennis is ook nodig om de krijgsmacht te moderniseren en uit te breiden – wat in 2024 in hoog tempo doorging. Via zeer uitgebreide spionageprogramma's probeerde China in 2024 aan hoogwaardige technologie en kennis uit westerse landen te komen. Daarvoor rekruteerde het regime westerse wetenschappers en werknemers van hoogtechnologische bedrijven. Ook voerde China zeer geavanceerde cyberaanvallen uit op zulke bedrijven. Nederland had daar veel mee te kampen. China vormt dan ook de grootste bedreiging voor de Nederlandse economische en kennisveiligheid. Economische spionage tast het verdienvermogen van Nederlandse bedrijven aan. De bescherming van kennis en technologie is daarom voor Nederland en Europa van groot belang.

In 2024 schreven de AIVD en de MIVD een cyberaanval op een Nederlands defensienetwerk voor het eerst direct en in het openbaar toe aan de Chinese staat

In 2024 schreven de AIVD en de MIVD een cyberaanval op een Nederlands defensienetwerk voor het eerst direct en in het openbaar toe aan de Chinese staat. Uit de aanval blijkt de intentie om te spioneren bij de Nederlandse overheid en politieke doelwitten. Ook andere Europese landen attribueerden spionage(pogingen) in 2024 direct aan China. In zowel Duitsland, het Verenigd Koninkrijk als Polen zijn in 2024 mensen aangehouden op verdenking van spionage voor China.

Met deze activiteiten wil het regime de politieke besluiten van andere landen beïnvloeden, zodat die gunstiger uitpakken voor China. Het regime zet daarvoor ook Chinese emigranten in.

Op basis van de Chinese wetgeving en *whole-of-society*benadering kan iedere staatsburger, ook in het buitenland, gedwongen worden samen te werken met de Chinese overheid. Veel verschillende Chinese actoren kunnen bij zulke heimelijke beïnvloeding betrokken zijn. Het is daarom niet altijd duidelijk welke organisatie precies achter bepaalde activiteiten zit.

China probeerde niet alleen door spionage aan hoogwaardige kennis te komen, maar ook op legale, maar onwenselijke manieren. Onder meer door hightechbedrijven te kopen, of door studenten en wetenschappers te financieren die bij westerse kennisinstellingen gevoelige kennis kunnen opdoen. Als China op die manier meer hoogtechnologische kennis krijgt, kan dat de strategische kennisposities van Nederlandse kennisinstellingen ondermijnen. Het tast ook de veiligheidsbelangen, het verdienvermogen en de normen en waarden van Nederland aan.

Door China's *whole-of-society*benadering kunnen allerlei bedrijven en organisaties een dreiging voor Nederland zijn. Vooral op cybergebied dijt het speelveld daardoor steeds verder uit (lees meer daarover in het hoofdstuk Cyberdreigingen op pagina 34). Dat stelt de Nederlandse overheid en Nederlandse bedrijven voor de uitdaging om samen manieren te vinden om daar weerstand aan bieden.

Hoe de AIVD optreedt tegen economische spionage door China

De AIVD onderzoekt de aard en omvang van ongewenste kennis- en technologieoverdracht naar China. Op basis daarvan helpt de dienst bedrijven en kennisinstellingen met strategisch belangrijke kennis en technologie weerbaarder te worden.

Exportrestricties en screenings (zoals investeringstoetsing) kunnen bepaalde vormen van ongewenste technologieoverdracht tegenhouden. Daarom adviseert de AIVD betrokken ministeries over de ontwikkeling daarvan. Toch blijven statelijke actoren als China manieren vinden om misbruik te maken van het open karakter van onze wetenschap en economie.

De AIVD doet ook onderzoek naar Chinese investeringen in Nederland en naar samenwerkingsovereenkomsten met organisaties die werken aan de vitale infrastructuur van Nederland. Dat helpt de strategische onafhankelijkheid van Nederland te beschermen.

2.2

- > **Meer landen ontwikkelden in 2024 mogelijkheden om cyberaanvallen uit te voeren.**
- > **Dat heeft alles te maken met hoe relatief makkelijk het is een offensief cyberprogramma op te zetten, en met toegenomen internationale conflicten.**
- > **Nederlandse bedrijven en overheden werden onder meer aangevallen vanuit China, Rusland en Noord-Korea.**

Cyberdreigingen

De AIVD zag in 2024 een verdere toename van het aantal landen dat offensieve cyberprogramma's ontwikkelt. Over de afgelopen drie jaar genomen gaat het om een scherpe stijging.

Het is voor landen relatief makkelijk om een (nieuw) digitaal aanvalsprogramma op te zetten. Geavanceerde spyware is commercieel te koop, en landen kunnen daarmee al op veel apparaten of netwerken binnenkomen en meekijken.

Voorals ze zich richten op de zwakke plekken: bij mobiele apparaten (telefoons, tablets, laptops), toegangspunten tot netwerken (zoals routers) en bij online opslagruimte (de 'cloud') is de monitoring in de regel beperkt, en dus is de kans dat een hacker wordt ontdekt klein. Zulke punten worden in toenemende mate aangevallen.

Daar komt bij dat veel zwakke plekken in software publiekelijk bekend zijn, maar dat sommige organisaties niets of weinig doen om ze te repareren. Dat maakt het voor nieuwe cyberactoren vrij eenvoudig om via zulke kwetsbaarheden bij hen binnen te komen.

Van de vijftien kwetsbaarheden in veelgebruikte software die hackers in 2023 het meest misbruikten, waren twee toen al zeker twee jaar bekend. Dat constateerde het Amerikaanse Cyber Defense Agency in 2024, op basis van de gegevens van cyberveiligheidsdiensten van vijf westerse landen.

De nieuw opgezette offensieve cyberprogramma's zijn niet zo geavanceerd als die van Iran of Noord-Korea. Laat staan als die van Rusland en China. Maar dat meer landen offensieve stappen zetten op cybergebied, betekent dat wie zich moet verdedigen tegen cyberaanvallen voor een steeds grotere uitdaging staat. Ook Nederland.

En hoewel de aanvallen van nieuwe cyberactoren tot dusver zelden of niet tegen Nederland waren gericht, bedreigen ze wel de digitale veiligheid van bondgenoten en bondgenootschappen als de EU en de NAVO. Bovendien is het niet in Nederlands belang dat het cyberlandschap ondoorzichtiger en onveiliger wordt, met meer aanvallen en aanvallers.

Ook op een andere manier zette de proliferatie op cybergebied in 2024 door. China, Rusland, Iran en Noord-Korea vergrootten nog eens hun toch al zeer geavanceerde mogelijkheden om cyberaanvallen uit te voeren.

Zo maakte China steeds meer gebruik van een groot aantal commerciële IT-bedrijven die zorgen voor apparatuur, technische hulpprogramma's en het anonimiseren van dataverkeer. En van handelaren in persoonlijke data, onder meer over wat mensen op online platforms delen.

De Chinese diensten en hackerscollectieven die cyberaanvallen uitvoeren, besteden zo een deel van hun werk uit. Daardoor kunnen ze meer cyberaanvallen uitvoeren en nog geraffineerder te werk gaan. China voert de wereldwijde cyberdreiging daarmee wezenlijk op.

Ook nam het aantal hackercollectieven dat aan het Russische regime te koppelen is de afgelopen twee jaar toe. Bovendien zijn die groepen steeds diverser. Sommige handelen wel in het belang van het Russische regime, maar ogenschijnlijk op eigen initiatief. Dat maakt de dreiging onvoorspelbaarder en de onderkenning moeilijker.

Dat landen met offensieve cyberprogramma's hun capaciteiten uitbreiden, heeft voornamelijk te maken met hun politieke plannen. Zo richtten Russische cyberactoren zich steeds nadrukkelijker op militaire en logistieke doelen in Europa, en op organisaties die betrokken zijn bij de oorlog in Oekraïne. En in zijn streven naar marktleiderschap in diverse technologieën voerde China zeer geavanceerde cyberaanvallen uit op hoogtechnologische bedrijven, ook in Nederland. In 2024 maakten de MIVD en AIVD bovendien bekend dat zij Chinese malware hadden ontdekt op een Nederlands defensienetwerk. De themaverhalen 'Streven naar dominantie bepaalde China's acties in 2024' op pagina 31 en 'Een agressiever Rusland testte de vastberadenheid van het Westen' op pagina 26 gaan daar dieper op in.

Dat doen aan Iran te linken hackers onder meer door hack-and-leakoperaties: het stelen van gevoelige informatie en die publiek maken om iemand te schaden

Noord-Korea zette zijn offensieve cyberprogramma in 2024 onder meer in om wetenschappelijke onderzoeken te bemachtigen, en om intellectueel eigendom te stelen. Ook stelen Noord-Koreaanse cyberactoren cryptocurrency, om zo het regime te financieren.

Iran gebruikte zijn programma onder meer om de beeldvorming over het Gaza-conflict te beïnvloeden en het regime positief te presenteren. Dat doen aan Iran te linken hackers onder meer door *hack-and-leak*operaties: het stelen van gevoelige informatie en die publiek maken om iemand te schaden. Ook houdt het regime experts in de gaten die zich bezighouden met het conflict in het Midden-Oosten. Wat de proliferatie van cyberprogramma's extra zorgelijk maakt, is dat de offensieve mogelijkheden op dit moment sneller groeien dan de defensieve.

> Lees meer op
aivd.nl/cyberdreiging

Een demonstratie in Iran, nadat bij een Israëlische luchtaanval een commandant van de Islamitische Revolutionaire Garde is omgekomen.

In 2024 waren er rechtstreekse aanvallen tussen Iran en Israël, en tussen Israël en Hezbollah.

Foto: Shutterstock

THEMAVERHAAL

- > De oorlog tussen Hamas en Israël escaleerde in 2024 verder. Dat vergrootte ook maatschappelijke spanningen in Nederland.
- > Na de voetbalwedstrijd Ajax-Maccabi Tel Aviv in Amsterdam werd extremistisch geweld gebruikt tegen Israëliërs. Dat had grote impact op het veiligheidsgevoel van Israëliërs in Nederland en Joodse Nederlanders.
- > De AIVD onderzocht zowel de stabiliteit in het Midden-Oosten als het effect van de Gaza-oorlog op extremisme in Nederland.

Escalatie in het Midden-Oosten zette ook de nationale veiligheid van Nederland onder druk

De oorlog tussen Hamas en Israël escaleerde in 2024 tot een breder militair conflict in het Midden-Oosten, met Israël aan de ene kant en Iran aan de andere. Er waren rechtstreekse aanvallen tussen Iran en Israël. En tussen Israël en Hezbollah in Libanon en de Houthi's in Jemen – beide aan Iran verbonden gewapende militias. Dat had grote gevolgen voor de stabiliteit van Libanon en voor Syrië, waar in 2024 bovendien het regime van Assad ten val kwam.

De AIVD heeft onderzocht wat die gebeurtenissen (kunnen) betekenen voor de stabiliteit van het Midden-Oosten en voor de nationale veiligheid van Nederland. Weinig machthebbers in het Midden-Oosten hebben belang bij een breder militair conflict. Vóór de aanval van Hamas op 7 oktober 2023 spanden diverse buurlanden zich juist in voor meer rust en voor eventuele samenwerking met Israël. Dat vergroot de economische kansen voor die landen.

Regeringen in de regio staan ambivalent tegenover Hamas en Hezbollah. Hezbollah zien ze als verlengstuk van Iran. Hamas zien ze vooral als onderdeel van de Moslimbroederschap, die ze bestrijden. In veel Arabische regeringskringen zal Israël's militaire optreden tegen die groeperingen daarom binnenskamers worden toegejuicht. Tegelijk is er onder hun bevolkingen veel sympathie en steun voor de Palestijnen. De regimes moeten daartussen balanceren en voorlopig gaan ze geen hechtere diplomatieke banden aan met Israël.

Bij de aanslagen, bombardementen en gevechten liepen ook Nederlanders en Nederlandse objecten in het Midden-Oosten gevaar. Meer instabiliteit in het Midden-Oosten zal ook meer gevolgen hebben voor Nederland. Zo schaden onveilige scheepvaartroutes en hogere olie- en gasprijzen de Nederlandse economie. Ook kunnen de verschillende conflicten meer vluchtelingen naar Europa brengen, als veel inwoners het gebied zouden ontvluchten.

Polarisatie en extremistisch geweld in Nederland

De Gaza-oorlog zette in 2024 bovendien druk op de sociale stabiliteit van Nederland. Al tientallen jaren is het maatschappelijke debat in Nederland over Israël en de Palestijnse gebieden beladen en met emotie omgeven.

Dat debat is sinds 7 oktober 2023, en zeker in 2024, ernstig gepolariseerd. Het gevaar daarvan bleek in de nacht van 7 op 8 november na de voetbalwedstijd Ajax-Maccabi Tel Aviv. In een tijdsbestek van zo'n anderhalf uur pleegden groepen relschoppers in de binnenstad van Amsterdam gewelddadige *hit-and-run*acties op Israëlische supporters. De beelden ervan gingen de wereld over.

De daders verwezen naar de Gaza-oorlog, en gebruikten in hun communicatie anti-Israëlische, antizionistische en antisemitische termen. Hun acties hadden grote impact op het veiligheidsgevoel van Israëliërs in Nederland en op Joodse Nederlanders.

De AIVD beschouwt het die avond gebruikte geweld als extremistisch en als ondermijnend voor de democratische rechtsorde van Nederland. Het geweld kwam niet van al bekende extremisten, maar van individuen die het heft in eigen hand namen en bij de acties die ze pleegden gemotiveerd werden door een extremistisch ideologisch kader.

Voor sommige gekende extremistische bewegingen is de Gaza-oorlog wel een potentiële katalysator. Maar boosheid over het conflict heeft bij hen vooralsnog niet tot (meer) extremistische activiteiten geleid. Zo is de Gaza-oorlog één van de belangrijkste onderwerpen van het moment voor de links-extremistische beweging. Maar de pro-Palestijnse demonstraties waarbij ze betrokken waren, bleven overwegend activistisch (lees meer daarover op pagina 22).

Ook voor jihadisten en andere radicale moslims (pagina's 10 en 12) kan het onderwerp mogelijk leiden tot verdere radicalisering, in het bijzonder bij eenlingen. Tegelijk heeft ISIS, één van de belangrijkste jihadistische bewegingen, weinig op met Hamas.

Bekende rechts-extremistische groepen zijn zowel antisemitisch als vijandig tegen moslims, en gebruiken de rellen vooral om die vijandigheid verder te normaliseren. Dat geldt ook voor rechts-terroristen, die het positief vinden dat Joden worden aangevallen en dat ze meer onrust, polarisatie en geweld in de samenleving zien. Anti-institutioneel extremistische groepen zien in de gebeurtenissen vooral een bevestiging van hun wereldbeeld. Ze verdenken de Nederlandse of Israëlische overheid van het orkestreren van het geweld na Ajax-Maccabi Tel Aviv.

Het geweld in Amsterdam toont het gevaar van zwaar gepolariseerde discussies

Dat het geweld in Amsterdam niet van een bestaande beweging kwam, toont het gevaar van zwaar gepolariseerde discussies. Hoe heftiger de tegenstellingen, hoe meer mensen in de radicale uitersten van het debat de oplossing kunnen zoeken in eigenmachtig optreden.

En hoe meer mensen uitsluitend als onderdeel van een groep worden gezien, hoe sneller intimidatie of geweld tegen individuen de hele groep kan bedreigen. Ook dat ondermijnt de democratische rechtsorde.

Zolang de polarisatie over de Gaza-oorlog zo sterk blijft, is de kans op extremistische acties hoog. Daarbij speelt niet alleen het verloop van de oorlog zelf een belangrijke rol, ook het vermogen van de Nederlandse samenleving en politiek om het debat over Israël en de Palestijnse gebieden geen debat van radicale uitersten te maken.

Foto rechts (ANP):
De mobiele eenheid van de politie in het centrum van Amsterdam, waar in de nacht van 7 op 8 oktober Israëlische supporters van de voetbalclub Maccabi Tel Aviv werden aangevallen in gewelddadige hit-and-runacties. De AIVD beschouwt het tegen hen gebruikte geweld als extremistisch.

2.3

- > De AIVD onderzoekt gebeurtenissen in het buitenland die belangrijk zijn voor onze nationale veiligheid.
- > In 2024 onderzocht de AIVD onder meer de stabiliteit in het Midden-Oosten en de veiligheid van het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Politieke inlichtingen

De veiligheid van Nederland is sterk afhankelijk van de veiligheid in de wereld. Het is daarom de wettelijke taak van de AIVD om op verzoek van de regering gebeurtenissen in het buitenland te onderzoeken die onze nationale veiligheid kunnen bedreigen. Veel van de in 2024 verrichte onderzoeken hadden te maken met de veranderende machtsverhoudingen in de wereld en met internationale conflicten. Zo onderzocht de AIVD de stabiliteit in het Midden-Oosten, waar de oorlog tussen Hamas en Israël escaleerde tot een breder regionaal conflict met Israël aan de ene kant en Iran aan de andere. Dat had gevolgen in onder meer Libanon en Jemen. En in Syrië werd het bewind van Assad door gewapende groepen ontmanteld. Het themaverhaal 'Escalatie in het Midden-Oosten zette ook de nationale veiligheid van Nederland onder druk' op pagina 36 gaat daar dieper op in. Samen met de MIVD deed de AIVD ook onderzoek naar mogelijke dreigingen tegen het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden. Venezuela is het grootste buurland van Aruba, Curaçao en Bonaire. Het land kampt al jaren met politieke, economische en humanitaire crises. De leefomstandigheden zijn er slecht en veel mensen zijn het land ontvlucht. In juli 2024 vonden in Venezuela presidentsverkiezingen plaats. Het zittende regime heeft de overwinning opgeëist, zonder daarvoor bewijsmateriaal te leveren. Protesten daartegen zijn met harde hand onderdrukt. Ook blijft de regering van Venezuela de krijgsmacht opbouwen met steun van Rusland, Iran en China. De instabiliteit in Venezuela kan potentieel grote gevolgen hebben voor de economie, politiek en veiligheid van Aruba, Curaçao en Bonaire. Het 'onderzoek betreffende andere landen' dat de AIVD verricht, is één van de zes wettelijke taken van de dienst. De inlichtingen van de AIVD helpen de regering bij onderhandelingen en bij het maken van beleid dat Nederland veiliger maakt. Het is belangrijk dat Nederland dat eigenstandig kan doen, op basis van onafhankelijk vergaarde inlichtingen.

De Geïntegreerde Aanwijzing

Naar welke landen en thema's de AIVD en MIVD onderzoek doen, wordt vastgesteld door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de minister van Defensie en de minister-president als minister van Algemene Zaken. Dat gebeurt met betrokkenheid van andere departementen. De keuze van de landen en thema's wordt vastgelegd in de zogeheten Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen en Veiligheid (GA I&V). De huidige GA I&V geldt tot en met 2026 en is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de MIVD en diverse departementen. De GA wordt elk jaar geëvalueerd en als dat nodig is aangepast op basis van de dreigingen van het moment. De precieze inhoud van de Geïntegreerde Aanwijzing is geheim.

3. Dreigingen helpen voorkomen of wegnemen

De haven van Rotterdam. De maritieme sector is een van de vitale sectoren die afgelopen jaar meer (cyber)adviezen van de AIVD kreeg. Foto: ANP

THEMAVERHAAL

- > Meer dan in enig voorgaand jaar leken de Rijksoverheid, vitale sectoren en Nederlandse hightechbedrijven te beseffen dat zij het doelwit zijn van statelijke actoren.
- > De AIVD werd daarom vaker gevraagd om weerbaarheidsadviezen, het doen van naslag of het screenen van ruimtes.
- > Organisaties namen zelf nog niet altijd concrete maatregelen om zich te beschermen tegen spionage, de diefstal van geheimen of sabotage.
- > De AIVD werkte vaker samen met private partijen om Nederlandse bedrijven veilig te houden.

Meer dan ooit realiseerden bedrijven en overheden zich dat de wereld voor hen onveiliger is geworden

Vitale sectoren

De AIVD gaf ten opzichte van eerdere jaren meer (cyber)adviezen aan vitale sectoren, in het bijzonder de energie-, telecommunicatie-, en maritieme sector en de burgerluchtvaart. Als zulke vitale sectoren uitvallen (door sabotage bijvoorbeeld), kan dat de samenleving ernstig ontregelen. De AIVD, de NCTV en het Nationaal Cyber Security Centrum adviseren hen daarom over (digitale) weerbaarheid. De in 2024 uitgebrachte adviezen gingen onder meer over hoe belangrijk het is om te werken met veilige toeleveranciers, omdat hackers of spionnen geregeld via zulke bedrijven bij hun doelwitten binnen proberen te komen. Bedrijven in vitale sectoren dienden daarop vaker naslagverzoeken in bij de AIVD over toeleveranciers. Daardoor konden risico's soms al vroeg worden herkend.

Dreigingsadviezen en -inschattingen

De AIVD geeft bedrijven in vitale sectoren dreigingsadviezen en -inschattingen. Die kunnen gaan over concrete situaties, zoals een digitale aanval door hackers in dienst van een buitenlandse overheid. De AIVD stelt de getroffen organisatie dan op de hoogte, adviseert over het beperken van de schade en over beveiligingsmaatregelen om de kans op een volgende aanval te verkleinen.

Dreigingsadviezen kunnen ook gaan over bredere trends. In 2024 bijvoorbeeld over de risico's van close-accessoperaties, waarbij de hacker probeert toegang te krijgen tot een IT-systeem door er met apparatuur dicht in de buurt te komen.

De Nederlandse hightechsector

De Nederlandse hightechsector is kwalitatief hoogstaand. Dat maakt het een spionagedoelwit voor buitenlandse regimes die de hier ontwikkelde kennis en technologieën voor hun eigen doelen willen inzetten. De AIVD probeert de sector meer bewust te maken van die gevaren, en adviseert hightechbedrijven over adequate beveiligingsmaatregelen.

Alle kennisintensieve midden- en kleinbedrijven in Nederland kunnen voor vragen over economische veiligheid terecht bij het Ondernemersloket Economische Veiligheid (OLEV), een initiatief van het Ministerie van Economische Zaken. De AIVD is één van de oprichters van dat loket, en ondersteunde het ook in 2024. Ook de MIVD en diverse ministeries werken mee aan het loket.

Moderne technologieën

De AIVD kijkt altijd vooruit naar nieuwe technologieën die effect kunnen hebben op de nationale veiligheid. Omdat ze dreigingen kunnen vergroten, of omdat ze juist kunnen helpen Nederland veilig te houden. In 2024 publiceerde de AIVD verschillende openbare analyses over kunstmatige intelligentie (AI) en kwantum. Zulke publiek toegankelijke en onafhankelijke kennis kan bijdragen aan de weerbaarheid van de samenleving.

De Rijksoverheid

De AIVD deed afgelopen jaar meer zogeheten elektronische veiligheids-onderzoeken bij onderdelen van de Rijksoverheid. Bij zo'n onderzoek stelt de AIVD vast of er verborgen camera's of microfoons in een ruimte aanwezig zijn. Dat de vraag daarnaar is toegenomen past bij het groeiende veiligheidsbewustzijn binnen de Rijksoverheid. De Rijksoverheid is een belangrijk spionagedoelwit voor andere landen. Kennis van beleidsstandpunten, processen en interne kwesties kan hen helpen bepalen hoe ze Nederland of Nederlandse bondgenoten kunnen beïnvloeden. Om dat te voorkomen bracht de AIVD in 2024 diverse beveiligingsadviezen uit.

De AIVD deed meer elektronische veiligheids-onderzoeken bij de Rijksoverheid. Bij zo'n onderzoek stelt de AIVD vast of er verborgen camera's of microfoons in een ruimte aanwezig zijn

Het blijft wel een aandachtspunt dat overheidsorganisaties zelf concrete maatregelen moeten nemen, bijvoorbeeld op het gebied van ICT-beveiliging. Om verder bij te dragen aan de veiligheid van de Rijksoverheid zijn de AIVD en de MIVD in 2024 begonnen met de oprichting van het Nationaal Bureau Industrieveiligheid (NBIV). Het NBIV houdt zich bezig met de veiligheidseisen waaraan bedrijven zich moeten houden als zij opdrachten uitvoeren voor de Rijksoverheid die van invloed kunnen zijn op de nationale veiligheid.

Bescherming van staatsgeheimen

Om ervoor te zorgen dat Nederlandse staatsgeheimen geheim blijven, moet de overheid kunnen werken met beveiligingsproducten van het hoogste niveau. Zulke producten worden gemaakt door specialistische bedrijven. De AIVD speelt een belangrijke rol bij het helpen ontwikkelen en evalueren ervan.

De Nationale Cryptostrategie (NCS) schrijft voor hoe de overheid ervoor kan zorgen dat zulke informatiebeveiligingsproducten ook in de toekomst beschikbaar blijven. In 2024 zijn diverse volgens die strategie ontwikkelde informatiebeveiligingsproducten beschikbaar gekomen voor de Rijksoverheid.

De AIVD heeft bovendien meer aandacht gevraagd voor hoe belangrijk het is dat er een sterke en autonome Nederlandse cryptoindustrie blijft bestaan, zodat Nederland niet afhankelijk wordt van in het buitenland ontwikkelde producten.

Vanuit zijn rol als National Security Authority heeft de AIVD bovendien inspecties gedaan bij onderdelen van de overheid en bedrijven die mogen werken met de geheime informatie van de EU, de NAVO en het Europese ruimtevaartprogramma (ESA).

Publiek-private samenwerking

In 2024 investeerde de AIVD verder in Cyclotron, het samenwerkingsverband waarbinnen publieke en private partijen snel informatie kunnen uitwisselen over (dreigende) cyberincidenten. In 2023 begon de AIVD dreigingsinformatie met het platform te delen. Dat markeerde de eerste keer dat de dienst zulke informatie deelde met private partijen. Publiek-private samenwerking is belangrijk, omdat steeds meer onderdelen van de samenleving (kunnen) worden geraakt door cyber- en spionageactiviteiten van andere landen. Samenwerking kan helpen de dreiging het hoofd te bieden.

Het belang van telemetrie

Bij alle sectoren die de AIVD hielp met weerbaarheidsadvies heeft de dienst afgelopen jaar het belang van telemetrie benadrukt. Dat is het verzamelen, opslaan en analyseren van data. Dat is belangrijk voor allerlei bedrijfsprocessen, maar in het bijzonder bij cyberaanvallen. Zulke data kan de AIVD, cybersecuritybedrijven of de eigen IT-afdelingen helpen vast te stellen hoe een cyberaanval is uitgevoerd en welke gevolgen dat had. De kennis kan ook worden gebruikt om aanvallen in de toekomst beter te herkennen en voorkomen, en de gezamenlijke weerbaarheid van Nederland te vergroten.

> Lees meer op
aivd.nl/weerbaarheid

3.1

- > Nederlandse politici en bestuurders werden opnieuw vaak met de dood bedreigd. Ook kregen ze veel intimiderende berichten.
- > De AIVD maakte vaker dreigingsinschattingen over mensen die worden bedreigd door buitenlandse regimes.
- > Een liquidatiepoging in Haarlem waar waarschijnlijk Iran voor verantwoordelijk is, illustreert welke dreiging buitenlandse regimes kunnen vormen.

De rol van de AIVD in het stelsel bewaken en beveiligen

Nederlandse politici kregen in 2024 opnieuw veel intimiderende berichten en doodsb bedreigingen. Het aantal bij de politie gemelde gevallen van ernstige bedreiging en opruiing tegen Kamerleden en bewindspersonen neemt al enkele jaren toe. De opkomst van anti-institutioneel extremisme speelt daar een rol in. Net als verharde maatschappelijke debatten. In 2024 gingen die onder meer over asiel en migratie en over het huidige kabinet. De AIVD heeft in 2024 geen ernstige fysieke incidenten met nationale politici gezien – zoals in 2023 wel het geval was.

Ook criminele netwerken vormen een bedreiging voor politici en voor rechters, officieren van justitie en journalisten (lees meer daarover op pagina 15).

Op basis van inlichtingen is het waarschijnlijk dat Iran verantwoordelijk is voor de liquidatiepogingen

De AIVD is partner in het stelsel bewaken en beveiligen, dat (terroristische) aanslagen op personen, objecten en diensten moet voorkomen. Onder de zorg van het stelsel vallen onder meer Kamerleden en bewindspersonen, juristen, journalisten en diplomaten, belangrijke (internationale) organisaties, en nationale evenementen (zoals de Nationale Herdenking). Mede op basis van risicoanalyses, dreigingsanalyses en dreigingsinschattingen van de AIVD, besluiten het Openbaar Ministerie, de Nationale Politie en de NCTV of personen, objecten en organisaties (extra) beveiliging nodig hebben.

De AIVD maakte in 2024 meer dreigingsinschattingen over mensen en organisaties die werden bedreigd door statelijke actoren – veelal buitenlandse regimes of hun inlichtingendiensten. Door mensen in Nederland te intimideren en bedreigen, probeerden zij hier invloed uit te oefenen.

In juni 2024 werd in Haarlem een liquidatiepoging gedaan op een in Nederland wonende Iraniër. De politie was snel ter plaatse en hield twee verdachten aan. Een van hen wordt ook verdacht van de mislukte liquidatiepoging op de Spaanse politicus en Iran-criticus Alejo Vidal-Quadras.

> Lees meer op
aivd.nl/bewakenenbeveiligen

De beide liquidatiepogingen passen in de werkwijze die Iran al jarenlang toepast: het gebruiken van criminele netwerken in Europa om veronderstelde tegenstanders van het regime het zwijgen op te leggen. Op basis van inlichtingen is het waarschijnlijk dat Iran verantwoordelijk is voor de twee liquidatiepogingen.

De AIVD maakte ook meer dreigingsanalyses over internationale instituties en diplomatieke instellingen. De dienst maakte onder meer een dreigingsanalyse voor de NAVO-top die in 2025 in Nederland zal plaatsvinden.

Het stelsel bewaken en beveiligen wordt momenteel omgevormd tot het stelsel 'beveiligen van personen', omdat de zaken binnen het stelsel de laatste jaren complexer, omvangrijker en zwaarder zijn geworden. Het gezag wordt nog meer bij de NCTV geconcentreerd. De AIVD is één van de partijen die meewerkt aan het verandertraject. Dat werk gaat in 2025 verder.

THEMAVERHAAL

- > **Het kabinet besloot in 2024 dat Nederland zich beter moet voorbereiden op crisis en conflict.**
- > **In een tijd van grote spanningen geeft de AIVD de regering onafhankelijke inlichtingen over de veiligheidssituatie in de wereld.**
- > **De AIVD onderzoekt buitenlandse spionage, sabotage en desinformatie en staat zo voor de nationale veiligheid.**

In een tijd van toegenomen spanningen hielp de AIVD Nederland voorbereiden op crisis en conflict

De spanningen tussen de machtigste (groepen) landen in de wereld zijn de afgelopen jaren zo toegenomen dat het kabinet de Nederlandse samenleving beter wil voorbereiden op de ernstige maatschappelijke ontwrichting die kan volgen op crisis en conflict.

De soort ontwrichting die het gevolg kan zijn van een verdedigingsoorlog met Rusland, mocht de NAVO worden aangevallen. Of de ontregeling die het gevolg kan zijn van succesvolle cyberaanvallen of de sabotage van gas-, water-, communicatie- of stroomnetwerken. Nederlandse burgers zouden het dan zonder stromend water, elektriciteit of warmte moeten stellen, mogelijk voor langere tijd.

Voorgaande jaarverslagen van de AIVD beschrijven hoe de wereld recent minder veilig is geworden. Zowel door militaire conflicten in Oekraïne en het Midden Oosten, waarbij veel landen betrokken kunnen raken, als door niet-militair conflict waarbij (groepen) landen ten koste van elkaar hun posities proberen te versterken.

Steeds meer landen raken betrokken bij een wedloop om technologie, wapens en economische voorsprong, die bepalend kan zijn voor de machtsbalans in de wereld

Steeds meer landen raken betrokken bij een wedloop om kennis, technologie, wapens, grondstofmonopolies en economische voorsprong, die bepalend kan zijn voor de machtsbalans in de wereld. Spionage, desinformatie en cyberoperaties spelen daarbij een grote rol. Ook Nederland en Nederlandse bondgenoten zijn daarbij doelwitten.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid stelde afgelopen jaar dan ook dat de tijd voorbij is waarin Nederland zich niet of nauwelijks zorgen hoefde te maken over de weerbaarheid van de maatschappij.

Foto boven (ANP): Winkels in het Rijnmondgebied sloten in september de deuren na een grote stroomstoring. Zo'n 50 duizend huishoudens en tal van chemiebedrijven werden door de storing getroffen. De Nederlandse overheid wil de samenleving weerbaarder maken tegen zulke uitval, ongeacht de oorzaak.

In het regeerprogramma is daarom het voornemen opgenomen de paraatheid van de Nederlandse samenleving snel te verhogen. Daarbij kijkt de regering onder meer naar succesvolle initiatieven in andere Europese landen.

De AIVD speelt een unieke rol in het versterken van de weerbaarheid van Nederland. Alleen de AIVD en de MIVD hebben de capaciteiten en bevoegdheden om de heimelijke activiteiten van andere landen te onderkennen en onderzoeken. De Nederlandse regering kan daardoor op basis van eigenstandige inlichtingen reageren op dreigingen.

De AIVD heeft met de MIVD het dreigingsbeeld opgesteld op basis waarvan de regering plannen maakt

Zo heeft de AIVD samen met de MIVD afgelopen jaar het dreigingsbeeld opgesteld op basis waarvan de regering (mede) plannen maakt om de weerbaarheid van Nederland te versterken. In dat beeld is meegewogen dat Nederland een digitaal knooppunt in de wereld is en dat het logistiek gezien de poort naar Europa is, cruciaal voor de NAVO.

Bovendien geeft de situatie extra gewicht aan de kerntaken van de AIVD. Juist bij niet-militair conflict tussen staten helpen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten de nationale veiligheid van Nederland beschermen. Met sterke inlichtingenposities helpt de AIVD de regering begrijpen welke bedoelingen en plannen andere landen hebben, ook als die heimelijk zijn (pagina's 26, 29, 31 en 34).

De AIVD helpt spionage en andere vormen van buitenlandse statelijke inmenging ontdekken en voorkomen (pagina 29). En de dienst heeft een speciale verantwoordelijkheid in het weerbaarder maken van de overheid en de vitale infrastructuur, en het voorkomen van investeringen en bedrijfsovernames die Nederland kwetsbaarder maken (themaverhaal 'Meer dan ooit realiseerden bedrijven en overheden zich dat de wereld voor hen onveiliger is geworden' op pagina 42 gaat daar dieper op in).

Juist bij niet-militair conflict tussen staten helpen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten de nationale veiligheid van Nederland beschermen

De AIVD gaat zich in het licht van de regeringsplannen ook bezinnen op de eigen manier van werken. De afgelopen jaren ontwikkelden dreigingen soms zo snel, dat de AIVD in korte tijd nieuwe onderzoeken moest beginnen en prioriteiten moest verleggen. Dat is uitdagend omdat goed onderzoek in de regel vraagt om zeer specifiek opgeleid personeel, en het tijd kost om inlichtingenposities zorgvuldig op te bouwen. Bij crises zou de AIVD nog sneller moeten kunnen overschakelen op andere prioriteiten, op een manier die zo weinig mogelijk ten koste gaat van andere lopende onderzoeken.

Als de veiligheidsketen, de samenleving, het bedrijfsleven en de overheid beter zijn voorbereid zijn op crises en conflict, is Nederland minder kwetsbaar en veerkrachtiger tegen dreigingen. Goede voorbereiding kan bovendien (digitale) aanvallen ontmoedigen.

3.2

- > In 2024 bleek dat Rusland er niet voor terugdeinst ballistische raketten af te vuren op Oekraïne.
- > Ook heeft Rusland vaker chemische wapens ingezet tegen Oekraïense soldaten.
- > Iran viel Israël aan met ballistische wapens.
- > Er zijn zorgelijke ontwikkelingen op nucleair gebied in Iran en Noord-Korea.
- > De AIVD en MIVD voorkwamen onder meer Russische en Iraanse pogingen om in Nederland aan materialen en kennis te komen die gebruikt kunnen worden bij wapenprogramma's.

Contraproliferatie

Rusland gebruikte afgelopen jaar opnieuw chemische strijdmiddelen tegen Oekraïense soldaten. Al kort na de invasie in 2022 verschenen berichten dat Rusland op Oekraïens grondgebied traangas gebruikte. Sindsdien heeft het Oekraïense ministerie van Defensie duizenden incidenten gerapporteerd waarbij het Russische leger chemicaliën zou hebben ingezet tegen Oekraïense militairen. Het gaat in het bijzonder om traangasgranaten. Er zijn ook incidenten met chloorpicrine gedocumenteerd. Een middel waarvan het gebruik expliciet verboden is in het Verdrag Chemische Wapens.

De AIVD en de MIVD voorkwamen in 2024 onder meer Russische en Iraanse pogingen om in Nederland technologie of kennis te verwerven die hun wapenprogramma's ten goede kan komen. Uit onderzoek van de diensten bleek dat Rusland in 2024 soms de westerse sancties op export van dual-use-goederen wist te omzeilen. Dual-use-goederen zijn apparatuur, grondstoffen, software of technologie die vreedzaam kan worden gebruikt (voor onderzoek bijvoorbeeld), maar die een land ook militair kan gebruiken. Soms bij de ontwikkeling van massavernietigingswapens. De export ervan is daarom aan regels gebonden. Rusland wist zulke goederen toch te importeren via 'omleidingslanden' – onder meer de Verenigde Arabische Emiraten, Turkije, Kazachstan en China. In enkele gevallen ging het om dual-use-goederen die uit Nederland kwamen.

De AIVD en MIVD stelden vast dat Iran in zeer korte tijd kan beschikken over voldoende hoogverrijkt uranium om enkele kernwapens te maken

De AIVD en MIVD stelden afgelopen jaar ook vast dat Iran in zeer korte tijd kan beschikken over voldoende hoogverrijkt uranium om enkele kernwapens te maken. De diensten hebben geen aanwijzingen dat Iran ook andere stappen zet die nodig zijn om een testbaar nucleair explosief te maken. Wel roepen sommige Iraanse politici op de fatwa uit 2003 tegen kernwapens te herzien. Ook dreigde Iran het nucleaire non-proliferatieverdrag (NPV) niet langer te zullen onderschrijven als het conflict met Israël verder zou escaleren. Het Internationaal Atoomenergie-agentschap (IAEA) meldt ondertussen dat Iran controleurs niet laat vaststellen of het Iraanse nucleaire programma wel alleen civiele doelen dient. Dat bemoeilijkt het sluiten van een nieuw akkoord dat zorgen over het Iraanse nucleaire programma moet wegnemen.

Foto onder (AFP): Een Noord-Koreaanse rakettest wordt live uitgezonden op staatstelevisie. Noord-Korea ging in 2024 verder met de ontwikkeling van ballistische raketten, ook intercontinentale.

Iran deed in 2024 voor het eerst een directe aanval op Israël en gebruikte daarbij ballistische raketten. Dat zijn raketten met een enorm bereik, waartegen het moeilijk verdedigen is. Ze worden door sommige landen uitgerust met massavernietigingswapens (zie kader op pagina 52).

De door Iran gebruikte raketten zijn door het land zelf ontwikkeld. Ook Hezbollah en de Houthis gebruiken door Iran ontwikkelde raketten. De wapensystemen vormden zo een bedreiging voor Israël en voor de scheepvaart in de Rode Zee en de Perzische Golf. Iran leverde bovendien korteafstands-raketten aan Rusland. De Europese Unie en enkele bondgenoten hebben daarom extra sancties ingesteld tegen Iran.

Noord-Korea leverde korteafstands-raketten aan Rusland, die het Russische leger later daadwerkelijk afvuurde op Oekraïne

Ook Noord-Korea is in 2024 doorggegaan met de ontwikkeling van ballistische raketten, zowel voor gebruik op afstanden van minder dan 1.000 kilometer, als intercontinentale raketten met een bereik van meer van 3.500 kilometer. Het regime deed testlanceringen met nieuwe intercontinentale en hypersonische ballistische raketten. En ook met tactische ballistische raketten en kruisvluchtwapens (in de volksmond kruisraketten) met grotere explosieve ladingen dan eerder vertoond.

In een jaar waarin de spanningen met Zuid-Korea toch al toenamen, gaf de Noord-Koreaanse dictator Kim Jong-Un bovendien bevel de munitieproductie te verhogen. Noord-Korea leverde ook korteafstands-raketten aan Rusland, die het Russische leger later daadwerkelijk afvuurde op Oekraïne.

Het regime van Noord-Korea publiceerde in 2024 voor het eerst foto's van een uraniumverrijkingsfaciliteit. Dat lijkt bedoeld als signaal dat het land werk maakt van Kim Jong-Uns voornemen het kernwapenarsenaal flink uit te breiden.

De Unit Contraproliferatie (UCP)

De AIVD en de MIVD onderzoeken of landen die een bedreiging kunnen zijn voor de internationale veiligheid – 'landen van zorg' – massavernietigingswapens hebben of ontwikkelen. Het onderzoek wordt gedaan door de gezamenlijke Unit Contraproliferatie. Het onderzoek van de diensten omvat ook de verwerving van zogeheten overbrengingsmiddelen voor massavernietigingswapens, meestal gaat het om ballistische raketten.

Het werk van de unit helpt voorkomen dat landen als Rusland, Iran, Noord-Korea en Syrië in het Westen aan technologie en kennis kunnen komen die hun wapenprogramma ten goede komen. De regering kan daartegen diplomatieke, bestuursrechtelijke en strafrechtelijke maatregelen nemen, de diensten kunnen ook operationeel optreden. In de podcast De Dienst (aivd.nl/podcast) vertellen medewerkers van de diensten meer over hun werk.

> Lees meer op aivd.nl/massavernietigingswapens

3.3

- > De vraag naar veiligheids-
onderzoeken bleef hoog,
onder andere omdat Defensie
meer personeel aannam.
De AIVD en MIVD namen
maatregelen om dat aan
te kunnen.
- > De ministers van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties
en Defensie werkten aan
een herziening van de Wet
veiligheidsonderzoeken.
Het voorstel komt tegemoet
aan veel wensen van sectoren
met vertrouwensfuncties.
- > Lees meer op [aivd.nl/
veiligheidsonderzoeken](https://aivd.nl/veiligheidsonderzoeken)

Veiligheidsonderzoeken

De vraag naar veiligheidsonderzoeken bleef hoog. In 2024 rondde de AIVD en de MIVD samen met de mandaathouder de Koninklijke Marechaussee (KMar) 84.847 veiligheidsonderzoeken af. Dat is maar iets minder dan in 2023. Toen ging het om 85.622 onderzoeken (een stijging van 20 procent ten opzichte van het jaar ervoor). De vraag naar veiligheidsonderzoeken is zo hoog omdat er meer personeel werd aangenomen in zogeheten vertrouwensfuncties, onder andere bij Defensie. 93,3 procent van de onderzoeken werd afgerond binnen de wettelijke norm van acht weken.

De AIVD en MIVD namen afgelopen jaar structurele maatregelen om de stijgende vraag aan te kunnen. De diensten namen meer personeel aan, en er werd en wordt gewerkt aan het digitaliseren en (deels) automatiseren van de veiligheidsonderzoeken. Medewerkers kunnen zich daardoor concentreren op de ingewikkelde dossiers, die de meeste expertise vragen. De automatisering heeft ervoor gezorgd dat de kwaliteit van onderzoeken toenam en de wachttijd met gemiddeld een week is verkort ten opzichte van vorig jaar.

De vraag naar veiligheidsonderzoeken is zo hoog omdat er meer personeel werd aangenomen in zogeheten vertrouwensfuncties

Om ervoor te zorgen dat veiligheidsonderzoeken ook in de toekomst goed blijven verlopen, werken de betrokken ministers aan een herziening van de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo). Die herziene wet wordt in 2025 aangeboden aan de Tweede Kamer. De wet regelt onder meer de invoering van een locatiegebonden verklaring van geen bezwaar voor de burgerluchtvaart en de vracht- en toeleveringsketen. Iemand die een nieuwe functie krijgt op dezelfde locatie behoudt daardoor zijn of haar al afgegeven VGB, en hoeft niet opnieuw een onderzoek te doorlopen.

Een ander onderdeel is de invoering van een register voor mensen die een vertrouwensfunctie vervullen. Het wetsvoorstel komt tegemoet aan de wensen van sectoren met (veel) vertrouwensfuncties, en moet ervoor zorgen dat de diensten in de toekomst beter in staat zijn te voldoen aan de wettelijke termijn van acht weken voor het doorlopen van een veiligheidsonderzoek. De parlementaire behandeling van het wetsvoorstel zal naar verwachting in 2025 worden afgerond, waarna de nieuwe wet begin 2026 in werking zou kunnen treden.

Tabel 1
Kengetallen veiligheidsonderzoeken (inclusief mandaathouder)

ONDERZOEKEN	POSITIEVE BESLUITEN	NEGATIEVE BESLUITEN	TOTAAL AANTAL BESLUITEN
A-NIVEAU DOOR UVO	6.884	30	6.914
B-NIVEAU DOOR UVO	22.769	158	22.927
B-NIVEAU DOOR UVO OVERGENOMEN VAN KMAR	9.244	1.607	10.851
C-NIVEAU DOOR UVO	5.294	16	5.310
TEN BEHOEVE VAN NAVO-TOP 2025	92	0	92
TOTAAL DOOR UVO	44.283	1.811	46.094
B-NIVEAU DOOR DE KMAR	38.753	0	38.753
TOTAAL AANTAL ONDERZOEKEN	83.036	1.811	84.847

Toelichting bij kengetallen veiligheidsonderzoeken

De KMar geeft geen negatieve besluiten af. Bij twijfel bij een veiligheids-onderzoek op B-niveau dragen ze het veiligheidsonderzoek over aan de Unit Veiligheidsonderzoeken (UVO). Eventuele negatieve besluiten worden dan meegerekend bij de negatieve besluiten van de AIVD. Dat verklaart de 0 hier. Van het totale aantal onderzoeken in 2024 zijn er 46.094 uitgevoerd door de UVO zelf en 38.753 door de mandaathouder.

Afhankelijk van de aard van de vertrouwensfunctie en de mogelijke schade die de (kandidaat-)vertrouwensfunctionaris aan de nationale veiligheid zou kunnen aanrichten, wordt een A-, B- of C-onderzoek ingesteld. Een A-onderzoek is het meest diepgaand en bedoeld voor de meest kwetsbare vertrouwensfuncties.

Tabel 2
Veiligheidsonderzoeken: afhandeling van bezwaar- en (hoger)
beroepsprocedures

	BEZWAREN	BEROEPEN	HOGER BEROEP	VOORLOPIGE VOORZIENING
INGEDIEND (IN 2024)	170	9	0	0
AFGEDAAN (IN 2024)	88	4	1	0
ONGEGROND	54	4	0	NVT
GEGROND	13	NVT	NVT	NVT
NIET-ONTVANKELIJK	12	NVT	1	NVT
INGETROKKEN	9	NVT	NVT	NVT
AFGEWEZEN	0	NVT	NVT	NVT

Toelichting bij afhandeling van bezwaar- en (hoger)beroepsprocedures
Naar aanleiding van besluiten tot weigering of intrekking van een verklaring van geen bezwaar kunnen personen bezwaar aantekenen. Als het bezwaar ongegrond wordt verklaard, kunnen zij in (hoger) beroep gaan.

De Unit Veiligheidsonderzoeken (UVO)

De UVO is een gezamenlijke unit van de AIVD en de MIVD. De unit doet veiligheidsonderzoeken naar (kandidaat-)vertrouwens-functionarissen: mensen die door hun werk toegang hebben tot geheime informatie, of in een positie zijn waarin ze de nationale veiligheid kunnen schaden. Bijvoorbeeld bij de Rijksoverheid, Defensie, de burgerluchtvaart of bij bedrijven die aan vitale processen werken. Bij een positief afgerond onderzoek krijgt de kandidaat een verklaring van geen bezwaar (vgb).

4. Organisatie en kerncijfers

Algemene Zaken- en
Veiligheidsdienst
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

ne

veilighe

In

heidsdi

st A

emer

en

en

Erik Akerboom, directeur-generaal van de AIVD geeft een briefing over het actuele dreigingsbeeld. Foto: ANP

4.1

- > De TIB en de CTIVD zien onafhankelijk toe op het handelen van de AIVD.
- > De CTIVD concludeerde in 2024 dat de AIVD zogeheten agenten in het algemeen rechtmatig inzet.

Toetsing en toezicht op het werk van de AIVD

De Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden (TIB) en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) zien onafhankelijk toe op het rechtmatig handelen van de AIVD. Dat is belangrijk voor de legitimiteit van het werk van de dienst.

De TIB controleert of de AIVD bepaalde bijzondere bevoegdheden volgens de wet mag inzetten. De CTIVD controleert de rechtmatigheid van de gehele uitvoering van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (Wiv 2017). De CTIVD kan daarvoor onderzoeken beginnen en rapporteert daarover aan de Eerste en Tweede Kamer.

In 2024 rapporteerde de CTIVD over twee onderzoeken die de commissie sinds 2023 deed naar de wettelijke bevoegdheid van de AIVD om ‘agenten’ in te zetten. Een agent is iemand die door de AIVD wordt gevraagd specifieke informatie te verzamelen. Dat kan ook een eigen medewerker zijn die onder een dekmantel werkt. Als dat online gebeurt heet dat een *virtual agent*.

In september rapporteerde de CTIVD dat de AIVD en de MIVD in het algemeen rechtmatig handelen bij het inzetten van virtuele agenten. De CTIVD onderzocht ook de inzet van journalisten als agent. Daarover rapporteerde de commissie in juni dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat journalisten onder druk zijn gezet om te werken als agenten, en dat medewerkers van de diensten zich inspannen om zulke inzet zo zorgvuldig mogelijk te laten verlopen.

De CTIVD deed ook de aanbevelingen om meer aandacht te hebben voor de bijzondere positie van journalisten, en werkwijzen beter vast te leggen in beleid en werkinstructies. De AIVD heeft die aanbevelingen overgenomen en de CTIVD geïnformeerd over hoe de implementatie daarvan vordert.

De commissie werkt aan nog een derde onderzoek naar de inzet van agenten. Dat draait om de vraag hoe de AIVD omgaat met zijn zorgplicht voor het mentale welzijn van agenten. Dat onderzoek zal doorgaan in 2025.

De CTIVD is in 2024 bovendien begonnen met nieuwe onderzoeken. Onder meer naar hoe de AIVD en MIVD bulkdatasets – grote databestanden – verwerken. En naar aanleiding van de verdenking van het lekken van staatsgeheimen door (ex-)NCTV-medewerkers onderzoekt de CTIVD onder meer of de AIVD veiligheidsonderzoeken goed heeft uitgevoerd en zorgvuldig genoeg is geweest bij het verstrekken van staatsgeheime informatie aan de NCTV.

4.2

- > **De Tijdelijke wet die de slagkracht van de AIVD en MIVD moet helpen herstellen trad in 2024 in werking.**
- > **Door een personeelstekort bij de toezichthouder konden de diensten nog niet volledig gebruikmaken van de mogelijkheden van de tijdelijke wet.**

- > **Lees meer op aivd.nl/wiv**

Het wettelijk kader van de AIVD

In 2024 trad na lange voorbereidingen de ‘Tijdelijke wet’ in werking. De *Tijdelijke wet onderzoeken AIVD en MIVD naar landen met een offensief cyberprogramma, bulkdatasets en overige specifieke voorzieningen* moet ervoor zorgen dat de slagkracht en de toekomstbestendigheid van de diensten weer herstellen. Die stonden eerder onder druk door tekortkomingen in de Wet op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten (Wiv 2017).

De Tijdelijke wet geeft meer duidelijkheid over het gebruik van grote datasets en de hackbevoegdheid van de diensten. Ook maakt de Tijdelijke wet het mogelijk voor de diensten om kabelinterceptie breder in te zetten, specifiek tegen landen met een offensief cyberprogramma. Daar gaat altijd een rechtmatigheidsoordeel door de Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden (TIB) aan vooraf. De AIVD heeft in 2024 meteen de aanvraag gedaan de mogelijkheid daadwerkelijk te gebruiken. Die is door de TIB als rechtmatig beoordeeld.

Ook maakt de Tijdelijke wet het mogelijk voor de diensten om kabelinterceptie breder in te zetten tegen landen met een offensief cyberprogramma

De AIVD en de MIVD konden in de praktijk nog niet volledig gebruikmaken van alle mogelijkheden die de Tijdelijke wet biedt, in het bijzonder bleef de verbeterde inzet uit van de hackbevoegdheid tegen landen die Nederland digitaal aanvallen. Dat komt door beperkte invulling van de capaciteit bij de CTIVD (pagina 58), die bindend moet toezien op het gebruik van die bevoegdheid.

Met de Tijdelijke wet zijn alleen de meest urgente onvolkomenheden van de Wiv 2017 verholpen. Om de diensten te laten werken binnen een wettelijk kader dat past bij de moderne operationele praktijk, waarbij technologie een grotere rol speelt, werkten de betrokken ministers bovendien aan een grondige herziening van de Wiv 2017. Het doel is om het wetsvoorstel daartoe eind 2025 aan te bieden voor openbare consultatie.

Kerncijfers

25

uitgebrachte
notificatiebrieven

73

uitgebrachte
ambtsberichten

71

uitgebrachte
schriftelijke
dreigingsproducten

388

uitgebrachte
inlichtingenrapporten

1.258

taps ingezet op basis van
artikel 47, lid 1, wiv 2017

Tabel 3
Verzoeken tot kennisneming van informatie aanwezig bij de AIVD (inzageverzoeken) per soort

VERZOEKEN	INGEDIEND	AFGEHANDELD	INZAGEDOSSIER VERSTUURD	NOG IN BEHANDELING
GEGEVENS OVER EIGEN PERSOON	380	589	334	126
GEGEVENS OVER OVERLEDEN FAMILIELID	77	101	54	15
GEGEVENS OVER BESTUURLIJKE AANGELEGENHEDEN	29	28	21	41
GEGEVENS OVER DERDEN	22	21	2	7
TOTAAL	508	739	411	189

Tabel 4
De afhandeling van bezwaar- en (hoger)beroepsprocedures met betrekking tot inzageverzoeken

	BEZWAAR	BEROEP	HOGER BEROEP
AFGEHANDELD	20	4	1
ONGEGROND	13	3	1
(GEDEELTELIJK) GEGROND	5	0	0
NIET-ONTVANKELIJK	1	0	0
INGETROKKEN	1	1	0

Tabel 5

Klachten over de AIVD bij de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

NOG IN BEHANDELING OP 1 JANUARI 2024	8
INGEDIEND IN 2024	21
GEHEEL ONGEGROND VERKLAARD	3
DEELS GEGROND VERKLAARD	0
GEHEEL GEGROND VERKLAARD	0
INFORMEEL AFGEDAAN	3
NIET IN BEHANDELING GENOMEN	1
INGETROKKEN	1
DOORVERWEZEN	2
NOG IN BEHANDELING OP 31 DECEMBER 2024	19

Tabel 6

Klachten over de AIVD bij de CTIVD

NOG IN BEHANDELING OP 1 JANUARI 2024	4
INGEDIEND IN 2024	15
GEHEEL ONGEGROND VERKLAARD	1
DEELS GEGROND VERKLAARD	0
GEHEEL GEGROND VERKLAARD	0
GEEN OORDEEL	0
INFORMEEL AFGEDAAN	2
NIET IN BEHANDELING GENOMEN	10
INGETROKKEN	1
DOORVERWEZEN	0
NOG IN BEHANDELING OP 31 DECEMBER 2024	5

Colofon

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
aivd.nl

Postbus 20010
2500 EA Den Haag

April 2025